

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

FENOMÉN RYTIERSTVA V STREDOVEKEJ KULTÚRE

Bakalárska práca

2012

Marek Holišík

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

FENOMÉN RYTIERSTVA V STREDOVEKEJ KULTÚRE

Bakalárska práca

Denné štúdium, bakalársky
Katedra dejín a teórie umenia
8114700, Dejiny a teória umenia
Doc. PhDr. Erika Brtáňová, CSc.
Doc. PhDr. Erika Brtáňová, CSc.

Trnava, 2012
Marek Holišík

Čestné vyhlásenie

Vyhlasujem, že zadanú bakalársku prácu som vypracoval samostatne, pod odborným vedením školiteľa bakalárskej práce a používal som len literatúru uvedenú v práci.

23. 04. 2012, Dolný Kubín

.....
podpis autora práce

Pod'akovanie

Moje pod'akovanie patrí Doc. PhDr. Erike Brtáňovej CSc. za odborné a cenné rady pri písaní tejto práce.

ABSTRAKT

HOLIŠÍK, Marek : Fenomén rytierstva v stredovekej kultúre [Bakalárska práca] / Marek Holišík – Trnavská univerzita v Trnave Filozofická fakulta; Katedra dejín a teórie umenia – Školiteľ : Doc. PhDr. Erika Brtáňová CSc. Stupeň odbornej kvalifikácie : Bakalár – Trnava : FF TU, 2012, 46 s.

Rytieri patria medzi neoddeliteľnú súčasť dejín stredovekej kultúry. Ich existencia bola potvrdená začlenením do trojmodelového hierarchického usporiadania stredovekého obyvateľstva (*oratores, bellatores a laboratores*). Práca je rozdelená na tri hlavné kapitoly. Prvá *Vznik rytierstva ako spoločenský jav*, načrtáva problematiku premeny jazdeckých bojovníkov na svetských rytierov a ich zvýznamňovanie v spoločenskom živote. Druhá je zameraná na *Vzťah a postoj cirkvi k vojne* a na princípy (Boží mier, prímerie, mierové zhromaždenia) pomocou, ktorých sa snažila cirkev regulovať bojovú agresivitu u ľudí všetkých tried. Jadro tejto kapitoly tvorí problematika vzniku vojensko-mníšskeho rádu templárov. Posledná kapitola *Vnútoraná organizácia rádu* je zameraná na vážnosť rehole. Hlavným cieľom práce je nastoliť problematiku vzniku rytierstva a jeho praktický dopad v spoločenskom živote v období, kedy rytieri boli privilegovanou spoločenskou vrstvou. Naše myslenie zahŕňa všetky aspekty orientované na vznik a vnútornú organizáciu duchovno-rytierskeho, templárskeho rádu.

Kľúčové slová : stredoveká kultúra, stredoveká cirkev, rytierstvo, templársky rád, duchovno-rytiersky rád, svätý Bernard.

ABSTRACT

HOLIŠÍK, Marek : The phenomenon of knighthood in medieval culture [Bachelor's thesis] / Marek Holišík – Trnava University Faculty of Arts, Department of History and Arts Theory. – Supervisor : Doc. PhDr. Erika Brtáňová CSc. Qualification level : Bachelor – Trnava : FF TU, 2012, 46 p.

The knights are inseparable part of medieval culture's history. Their existence was confirmed by comprehension into hierarchical order of medieval settlement (*oratores, bellatores, laboratores*). This thesis is divided into three main chapters. The first, Creation of knighthood as a social act, describes issue of transformation from riding warriors into secular knights and their importance in social life. The second chapter is specialized on Relationship and attitude of church towards war and on the principles (God peace, peace, peaceful meeting) by which church tried to regulate war aggressiveness of all kinds of people. The core of this chapter consist of issue of creation of military-monastic Templars. The last chapter, The internal organisation of Templars is focused on Templars' lives. The main aim of this thesis is to raise the issue of creation of knighthood and its practical impact on social life in time, when the knights were the privileged social class. Our mind includes all aspects focused on the creation and internal organisation of spiritual and knightly Templars.

Key words: medieval culture, medieval church, knighthood, Templars, spiritual and knightly Order, Bernard of Clairvaux.

OBSAH

ÚVOD	7
1. VZNIK RYTIERSTVA AKO SPOLOČENSKÝ JAV	8
1.1. Spoločenská situácia	8
1.2. Premena jazdeckých bojovníkov na svetských rytierov	9
1.3. Pasovanie na rytiera	12
2. VZŤAH A POSTOJ CIRKVI K VOJNE	15
2.1. Počiatky templárskeho rádu	17
2.2. Koncil v Troyes	19
2.3. Nový typ duchovného rytierstva	21
2.4. Templári ako legitímny cirkevný rád	23
3. VNÚTORNÁ ORAGANIZÁCIA RÁDU	25
3.1. Hierarchia rádu	25
3.2. Denný režim	28
3.3. Prijímanie nových členov do rádu	31
3.4. Odev a výstroj člena templárskeho rádu	32
3.5. Tresty	34
ZÁVER	36
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	37
BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY DOPLŇUJÚCEJ LITERATÚRY	41
OBRAZOVÁ PRÍLOHA	43

ÚVOD

Stredoveká kultúra aj v súčasnosti pôsobí ako mozaika, skladajúca sa z malých obrazov, ktoré odrážajú všetky odtiene spoločenského života onej doby, života stredovekého človeka, v ktorom dominujú duchovné aspekty a vojenské princípy, navzájom ideovo vzdialené. Avšak v určitom okamihu dochádza k ich stretu, v ktorom si tieto dve strany „vymieňajú“ svoje skúsenosti. Cieľom bádania je dostať do podvedomia problematiku vzniku a prechodu svetských jazdeckých bojovníkov na duchovných rytierov a ich začlenenie do duchovno-vojenského, templárskeho rádu. Zvlášť sa zameriame na začiatky a fungovanie vnútro-organizačnej štruktúry.

Formovanie stredovekých jazdeckých bojovníkov na svetských rytierov bol dlhý proces, ktorý postupne nadobudol vyhranenejšiu podobu a rytieri sa stali súčasťou trojmodelového hierarchického usporiadania. Problematike vzniku rytierstva sa budeme venovať v prvej kapitole *Vznik rytierstva ako spoločenský jav*, kde sa zameriame na postupné nabieranie vážnosti rytierstva ako osobitnej privilegovanej spoločenskej vrstvy.

Ďalej budeme naše uvažovanie orientovať na stret dvoch ideovo od seba vzdialených aspektov, teda *Vzťah cirkvi k vojne*. Zameriame sa na princípy, ktorými sa cirkev snažila regulovať a zároveň i získať akýsi nadhľad nad útočným bojom, ktorý odmietala. No na druhej strane poukážeme na obranný boj, ktorý v plnej miere akceptovala. Prostredníctvom mierových zhromaždení, Božieho mieru a prímeria sa budeme snažiť ozrejmiť jeden zo spôsobov, ktorým sa cirkev usilovala potlačiť bojovo-útočnej agresii v stredovekej spoločnosti. V jadre druhej kapitoly sa budeme zaoberať podnetmi vzniku templárskeho rádu, prvkami, ktoré pomohli k jeho formovaniu (koncil v Troyes a 3 bule vydané v priebehu rokov 1139 – 1145), aj literárnymi dielami svätého Bernarda, ktoré rádu dodali „sebavedomosť“, vážnosť, uznanie a zamedzili akékoľvek pochybnosti o vzniku tohto duchovno-rytierskeho rádu.

Vnútoraná organizácia rádu je posledná kapitola práce. Naším cieľom je objasniť základnú štruktúru, platnú pre templársky rád, poukázať na prísnu disciplínu, ktorú museli rešpektovať všetci členovia rádu a priblížiť tresty, ktoré boli nastolené, ak došlo k porušeniu pravidiel.

1.VZNIK RYTIERSTVA AKO SPOLOČENSKÝ JAV

1.1. Spoločenská situácia

Český historik Jiří Kovařík sa v úvode knihy *Meč a Kříž* zaoberá výkladom pojmu rytier, kde uvádza slovníkovú definíciu: „*příslušník vládnoucí třídy, u něž tvoří výzbroj kůň a vznešené zbraně, zejména pak meč, přičemž představují i symbol stavu a dávají mu společenskou prestiž.*“¹ Slovo rytier môžeme označiť za pojem problematický a nejasný. Je však súčasťou dejín stredovekého obdobia, ktorý zasiahol do oblasti vojenskej a etickej.²

Pojem rytierstvo, ktorý sa na Západe objavuje v priebehu 11. a 12. storočia, odzrkadľuje zmeny v spoločenskom živote a vykresľuje proces vytvárania feudálnej vrstvy. Vojenské aspekty mali silný vplyv na spoločenské zásady, ktoré sa formovali už pred 11. storočím. V priebehu tohto storočia si získali vyhranenejšiu podobu.³ Takéto ideové zmeny boli neustále v „pohybe“, formovali sa a smerovali vpred.

Stredoveká spoločnosť bola hierarchicky usporiadaná na spoločenské triedy či stavy.⁴ Na *oratores* (do tohto stavu zapadá duchovný svet – kňazi), *bellatores* (zastupuje oblasť vojenskú čiže bojovníci, rytieri) a *laboratores* (tu môžeme zaradiť ľud žijúci na vidieku, ktorých náplňou bola práca). Podľa francúzskeho bádateľa George Dumézila korene usporiadania spoločnosti stredovekého obdobia pochádzajú z indoeurópskej kultúry.⁵

Významnú úlohu zohrávala feudálna spoločnosť, v ktorej najvyššie miesto zastávali panovníci. Základňu hierarchického usporiadania tvoril „energický“ fundament – poddaní. Priestor medzi spoločnosťou, ktorú tvorili panovníci a poddaní nebol prázdny, ale práve naopak bol vzájomne prepojený s vazalmi.⁶ Bojovníci začiatkom 11. storočia vykonávali podobnú úlohu, ako profesionálni bojovníci pred rokom 1000⁷, teda stávajú sa súčasťou bojovo-útočnej zložky, ktorú využívali panovníci, a hradní páni na nižšej

¹ KOVAŘÍK, J. 2005. *Meč a kříž : Rytířské bitvy a osudy I. 1066 – 1214*. 1 vyd. Praha : Mladá fronta, 2005. 9-12s.

² FLORI, J. 2008. *Rytíři a rytířství ve středověku*. 1. vyd. Vyšehrad : Praha, 2008. 9 s.

³ Ref. č. 1, 13 s.

⁴ SEGEŠ, V. 2004. *Od rytierstva po žoldnierstvo : Stredoveké vojenstvo v Uhorsku so zreteľom na Slovensko*. 1. vyd. Bratislava : Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2004. 26 s.

⁵ CARDINI, V. 2003. *Válečník a rytíř*. In *Středověký člověk a jeho svět*. 2. vyd. Praha : Vyšehrad, 2003. 70 s.

⁶ Ref. č. 4, 27 s.

⁷ KOSTELNÍK, M. 2005. Rytierstvo – aristokracia. In *Rytierstvo : element v živote stredovekého človeka : sympóziu 5. – 7. novembra 2004 Trnava*. Trnava : Trnavský historický spolok, 2005. 7 s.

úrovni.⁸ Dominantnú úlohu pri zostavení vojska a samozrejme pri výbere bojovníkov, odolných proti bojovým nájazdom nepriateľov, mali šľachtickí vazali.⁹

V práci sa prvom rade zameriame na problematiku vzniku rytierstva s vojenskými prvkami, teda na rytierstvo ako spoločenský stav,¹⁰ a taktiež na povýšenie rytierstva ako osobitnej privilegovanej spoločenskej vrstvy.¹¹

1.2. Premena jazdeckých bojovníkov na svetských rytierov

V latinských prameňoch datovaných do začiatku 11. storočia sa pomerne často objavuje pojem *miles* (vojak), respektíve *milites* (vojsko).¹² Výrazy *miles* (*milites*), *militia* (*militare*)¹³ zastupovali pojmy vojak, vojsko, teda vždy boli používané v terminológii týkajúcej sa oblasti bojov. Po roku 1000 môžeme pozorovať vzostup pojmu *miles*, ktorý sa stal plnohodnotnou náhradou termínov *vassus*, *fidelis*, *homo*, ktoré v aktuálnom význame znamenali vazal.¹⁴ Okolo roku 1030 sa objavuje pomenovanie *miles peditesque*. Má už spoločenské postavenie a vyhranenejšiu podobu. V tomto čase dochádza ešte k ďalším označeniam tejto elity ako *ordo equestris*, i *ordo militaris*.¹⁵

⁸ IOGNA – PRAT, D. 2002. Rytířství. In *Encyklopedie středověku*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2002. s. 591.

⁹ Ref. č. 4, 27 s.

¹⁰ Ref. č. 7, 6 s.

¹¹ KOSMINSKIJ, J. A. 1951. *Dejiny stredoveku*. Bratislava : Pravda, 1951. 113 s.

¹² Ref. č. 7, 7 s.

¹³ Ref. č. 8, 588 – 598 s.

¹⁴ Ref. č. 2, 58 s.

¹⁵ Ref. č. 1, 9 - 12 s.

Spoločenský status korporácie *milites* nebol striktne determinovaný označením pre vyššiu spoločenskú vrstvu, práve naopak, vo vojsku sa vyskytovali okrem bojovníkov z radu šľachty¹⁶ i bojovníci, ktorí svojím postavením v spoločnosti zastupovali najnižší stav (roľníci, remeselníci).¹⁷

Rytieri, ktorí vzišli z roľníckeho, teda nešľachtického stavu, boli závislí na svojom pánovi, respektíve od človeka, ktorý pochádzal z vyššej spoločenskej triedy. Ten mal zabezpečiť základné potreby k životu bojovníka. „Kľúč od brány“ k vyššej, šľachtickej spoločnosti predstavovala zbraň. Tú si nemohol dovoliť každý bojovník nižšieho stavu, a tak jediný, kto mohol odstrániť túto bariéru, bol pán, ktorému bojovníci (*milites*) slúžili. Bojovník bol za výkon odmenený darmi, ktoré predstavovali základné predmety z oblasti bojov.¹⁸

O tom, že sa rytierstvo v období 11. storočia neustále vyvíjalo a naberalo hodnoty smerujúce k vrstve s privilégiami a k šľachtickému titulu, nám dokladujú práce kronikárov, ktorí delia vojakov (*milites*) na jazdcov (*equites*) a pešiakov (*pedites*).¹⁹ Už v starovekom Ríme, bojovníci jazdeckého stavu (*equites*) patrili medzi elitnú vrstvu

¹⁶ Ref. č. 2, 60 – 61 s.

¹⁷ Ref. č. 2, 60 s.

Uvádame niekoľko príkladov tých rytierov, ktorí pochádzali z najnižšieho spoločenského stavu. „V roce 1194 trubadúr Raimbaut de Vaqueiras děkuje svému pánovi Bonifácovi z Montferratu, že ho vydržoval a poskytl mu zbraně, že ho takto povznesl a učinil z něho, jenž by nikým, váženého rytíře, kterého přijímali na dvoře a k němuž dámy vzhlížely s obdivem.“ (FLORI, J. 2008. *Rytíři a rytířství ve středověku*. 1. vyd. Vyšehrad : Praha, 2008. 61s.)

„Opata kláštera Saint- Père v Chartres doprovázela eskorta třiadvaceti milites, z nichž čtyři byli nevolnického původu.“ (FLORI, J. 2008. *Rytíři a rytířství ve středověku*. 1. vyd. Vyšehrad : Praha, 2008. 63 s.)

„Doložil to M. Bloch, když uvedl případ jednoho pekaře a jednoho komorníka, kteří se stali rytíři v roce 1083 ,pro svou odvahu a svou zkušenost v boji‘. (FLORI, J. 2008. *Rytíři a rytířství ve středověku*. 1. vyd. Vyšehrad : Praha, 2008. 63 – 64 s.)

Ota z Freisingu se v polovině 12. století podivuje nad tím, že Lombardané neváhají udělit „rytířské zbraně a důstojnost“ prostým lidem z měst, řemeslníkům a manuálně pracujících“ (FLORI, J. 2008. *Rytíři a rytířství ve středověku*. 1. vyd. Vyšehrad : Praha, 2008. 64 s.)

Důkaz o tých rytierov, ktorý v spoločenskom živote dosiahli nízky stav nám dokladá aj archeologický výskum realizovaný v juhovýchodnej časti Francúzska okolo rozsiahleho jazera Paladru. Jazero je situované medzi mestami De Voiron a Du Pin. Spoločnosť, ktorá obývala toto územie reprezentuje vyspelú kolóniu. Boli to skúsení stavitelia, obyvatelia vynikali aj remeselnou výrobou. Dobré geografické podmienky podnietili ľudí žiť hospodársky aktívne, čomu nasvedčujú archeologické nálezy predmetov identifikované ako rýle, motyky, kosáky, lopaty, teda predmety potrebné na vykonávanie hospodárskych prác. Títo milites predstavovali chudobný ľud pripomínajúc životným štýlom a obživou najnižšiu spoločenskú vrstvu roľníkov. Mnohí historici ich radia medzi bojovníkov *villanicaballarii*, ktorí boli v roku 1025 spomenutí na koncile v Anse. (Dostupné na internete : <<http://www.iarex.ru/books/book41.pdf>>.) Boli to bojovníci síce z nízkym spoločenským postavením, napriek tomu poskytovali bojovú pomoc pre ľudí z najnižších stavov. Osadníci žijúci pri jazere Paladru, historik Jean Flori označuje za roľníkov – rytierov, pretože okrem hospodárskych prác bojovali aj v sedle koňa. (FLORI, J. 2008. *Rytíři a rytířství ve středověku*. 1. vyd. Vyšehrad : Praha, 2008. 60 s.)

„Ještě ve 12. století Orderik Vital připomněl, že v králových armádách jsou tři tisíce rytířů- vesničani (*pagenses milites*), kteří by mohli být drobní rytíři, vazalové šlechtě značně vzdálení“. (FLORI, J. 2008. *Rytíři a rytířství ve středověku*. 1. vyd. Vyšehrad : Praha, 2008. 61 s.)

¹⁸ Ref. č. 2, 60 – 61 s.

¹⁹ Ref. č. 8, 589 s.

spoločnosti.²⁰ V románskej literatúre francúzskeho pôvodu sa objavuje pojem *chevaliers* (rytieri), teda vojenský jazdci.²¹ Latinské výrazy *miles* a francúzske slovo *chevalier* boli používané v oblasti vojenskej, pričom ich nemožno striktne determinovať len ako pojmy označujúce bojovníka tvoriaceho súčasť zložky vojska, ale aj ako zástupcu vazala, šľachtica – bojovníka.²² Od konca 11. storočia termín *milites* nahrádza *equites*, čo francúzsky historik Dominique Iogna – Prat vykladá tak, že za skutočných bojovníkov boli považovaní len tí, ktorí bojujú na koni.²³

Domestikáciu koní vedecká obec datuje do roku 4000 p. Kr. na základe zachovaného fragmentu uzdy v stepi v povodí Dnepra²⁴ Dokladom o využití sily a rýchlosti koňa nám potvrdzuje dielo *Perihippikés* (O jazdeckve) od gréckeho autora Xenofóna, ktorý sa zaoberal metódami správnej výchovy jazdeckého koňa a jeho výstrojom.²⁵

Typickým prvkom stredovekého rytiera sa okrem koňa, brnenia i meča stala kópia, ktoré sa v latinských textoch označovali ako *hasta*, *lancea* a v francúzskom prostredí ako „*lance*“, „*espié*“, „*glaive*“. Významnú úlohu v oblasti boja zohrala nová technika, ktorej najlepšimi šíriteľmi sa stali Normani. Postup bol nasledovný : „*pevně zasadiť kopy do podpaždí, přitlačit ho na bok těla, bodnout koně ostruhami, přitisknout se na něj a nechat ho, aby udělal zbytek*“²⁶

Okrem zdokonalenia techniky boja na koni (používanie kópie, štítu) sa skvalitnila aj ochranná zložka, teda výstroj jazdca, ktorý na jednej strane znamenal „prevenciu“

²⁰ DVOŘÁKOVÁ, D. 2007. *Kôň a člověk v středověku : K dějinám spolužití lidí a koní v Uherskom království*. 1. vyd. Budmerice : Rak, 2007. 22 s.

²¹ Ref. č. 8, 589 s.

²² Ref. č. 7, 7 s.

²³ Ref. č. 8, 589 s.

²⁴ Ref. č. 20, 21 s.

²⁵ LIPINSKÁ, K. – DVOŘÁKOVÁ, D. 2011. Ježdění jako umění: Co učil Xenofón. [online]. [cit. 2012.12.02.] Dostupné na internete : <<http://www.equichannel.cz/jezdeni-jako-umeni-co-ucil-xenofon>>. Kôň bol v mnohých kultúrach považovaný za obetný dar spojený s rituálnymi obradmi. Dosiahol úroveň symbolu moci, čo súviselo najmä s rozvojom jazdeckého stavu. Archeologické výskumy sa aj dnes zaoberajú problematikou pochovávaní koní na území vyhradenom, teda na pohrebisku, ktoré v súčasnosti môžeme považovať za zdroj hodnotných informácií k objasneniu dejinných súvislostí daného obdobia. Nemožno zabudnúť na Nomádsky kmeň kočovníkov – Avarov ich príchod do Európy historici datujú do 6. storočia. (ČILINSKÁ, Z. 1992. *Slovania a avarský kaganát : Výpoveď staroslovanského pohrebiska v Želovciach*. 1. vyd. Bratislava : Bradlo, 1992. 5 – 6 s.) Dôležitý je pre nás spoločný spôsob pochovávaní avarského bojovníka a koňa do jedného hrobu. Objavené jazdecké hroby sú podľa historičky D. Dvořákovéj „*specifickým fenoménom Avarského kaganátu*“, ktorých súčasť tvorilo telo človeka spolu s koňom. V hroboch prevažujú zvieratá najčastejšie do deväť rokov, s menším vzrastom, pričom sa môžeme domnievať, že na výber takého typu koňa počas života bojovníka zohrávala dominantnú úlohu „*praktickosť*“, ktorá tkvela z potrieb jazdca. To značí, že kone menšie boli schopnejšie, vynikali svojou rýchlosťou, silou a riešili aj otázku komplikovanosti nasadenia, respektíve zosadenia z koňa. (DVOŘÁKOVÁ, D. 2007. *Kôň a člověk v středověku : K dějinám spolužití lidí a koní v Uherskom království*. 1. vyd. Budmerice : Rak, 2007. 27 s.)

²⁶ Ref. č. 2, 80 – 90 s.

ochrany života bojovníka proti nájazdom nepriateľa,²⁷ a na strane druhej v nej možno hľadať reprezentatívnu rovinu, určitú prestíž rytiera.²⁸ Z rytierstva sa stáva dedičná spoločenská trieda. Bojovníci sa čoraz viac približovali aristokracii, no aj napriek tomu nikdy nesplynuli do jednej vrstvy.²⁹ Nadobudli vysokú morálnu rovinu, získali uznanie v spoločnosti³⁰ a stali sa oporou panovníka.³¹ Pojem rytierstvo sa v období 12. storočia používa ako vojenský výraz označenia šľachty.³² Objavuje sa téza, ktorá bola často kritizovaná, že „*G. Duby tak opravil až dosud prijímanou tezi M. Blocha, podľa níž starobylá šlechta zanikla a po roce 1150 byla nahrazena šlechtou novou, pocházející z rytířského stavu.*“³³

1.3. Pasovanie na rytiera

Rytieri museli splňať určené podmienky na dosiahnutie rytierskeho stavu. Ten sa dosahoval pasovaním – rytierskym obradom nazývaným *par excellence*.³⁴

Problematiku pasovania vo sfére rytierskej nám dokladujú dva názory, poukazujúce na oprávneného vykonávateľa pasovania. *Gautier – každý rytier mal právo vyučiť nových rytierov, no pasovať ich do tohto stavu mohol len kráľ; Cohen – keďže rytieri boli*

²⁷ Ref. č. 2, 87 s.

Kópia v 11. storočí dosahovala dĺžku 250cm, v období novej techniky boja (s vystretou kópiou) presahovala dĺžku 350 cm, jej váha sa pohybovala od 15 do 18 kg. „*Ratiště z jasanového, jablonového nebo bukového dřeva bylo někdy před hrotem s dvojitým ostřím ozdobeno podlouhlou trojhrannou korouhvičkou (praporec) nebo erbovním znakem či koruhví označující postavení toho, kdo kopí nosí.*“ Bojovník na koni držal kópiu, mierne naklonenú smerom k nepriateľovi v pravej ruke, pričom v ľavej ruke zvieral štít, podobne ako v prípade kópie bol naklonený mierne k hlave koňa. (FLORI, J. 2008. *Rytíři a rytířství ve středověku*. 1. vyd. Vyšehrad : Praha, 2008. 87 s.)

Zaujímavá je aj otázka výstroja bojovníka a jej postupné zdokonaľovanie a skvalitňovanie. Ochranu tela vojaka zabezpečovala šupinovitá sukňa. V priebehu 11. až do polovice 13. storočia sa používali kovové, krúžkové tuniky alebo hauberky. Začiatkom 13. storočia do roku 1350 bola výstroj kvalitnejšia, pričom boli ochránené životne dôležité časti tela ako hrud', paže, chrbát. V 15. storočí sa používalo, veľmi odolné tzv. železné brnenie. Ochranu hlavy zabezpečovala helmica rôzneho tvaru. (FLORI, J. 2008. *Rytíři a rytířství ve středověku*. 1. vyd. Vyšehrad : Praha, 2008. 89 s.)

Netreba však zabúdať na plášť, na ktorom sa uplatnili ozdobné i reprezentatívne prvky a heraldické znaky. Plášť svojou vizuálnou stránkou odzrkadľoval rovinu rytierskej veľkoleposti.

Výstroj koňa. Najstaršie doklady o sedle siahajú do obdobia „*staroveku, kedy keltská kavaléria slúžila ako žoldnierska armáda starovekým Egypťanom*“. V tomto období sedlo predstavovalo len kusy látky a splňalo funkciu estetického doplnku, pretože nemalo žiadnu praktickú účelnosť. Ďalšie doplnky postroja koňa boli uzdy a zubadlá. (Dostupné na internete : <<http://dejinyjzdeckta.wz.cz/sedlo.html>>.)

²⁸ Ref. č. 8, 89 s.

²⁹ Ref. č. 2, 9 – 10 s.

³⁰ Ref. č. 2, 9 – 10 s.

³¹ Ref. č. 7, 9 s.

³² Ref. č. 8, 588 s.

³³ Ref. č. 2, 57 s.

Záver stredoveku, teda doba úpadku gotickej kultúry, nám reflektuje obrovský počet príkladov prehánania foriem rytierskeho ideálu. Zmienky takéhoto typu sú dokladom vysokej hodnoty rytierstva, nielen z hľadiska vojenského, ale aj etického. Svoju obľubu si získala aj v literárnej tvorbe, ktorej rytierske cnosti dosahovali úroveň prehánania, zveličovania, doslovne bola „*ideologickým zvestovateľom*“ rytierstva vo svete. (FLORI, J. 2008. *Rytíři a rytířství ve středověku*. 1. vyd. Vyšehrad : Praha, 2008. 84 – 85s.)

³⁴ Ref. č. 8, 59 s.

rovnoprávni, každý z nich mohol pasovať nových rytierov.³⁵ Právo pasovať pre seba³⁶ získal panovník v praktických a vojenských potrebách.³⁷ Takýto typ pasovania nebol vždy výlučne prisúdený panovníkovi, pričom aktom pasovania mohol byť poverený i rytier.³⁸

Treba však zdôrazniť vývojovú líniu procesu pasovania bojovníka na rytiera, ktorá prešla viacerými zmenami. Vizualizácia obsahovej a formálnej stránky ceremónie bola tlačaná do vyhranenejšej podoby zásahmi cirkvi, ktorá sa snažila rytierom neustále pripomínať hriešnosť vojny.³⁹ Za inšpiračný zdroj aktu pasovania môžeme označiť aj kráľovské korunovačné obrady.⁴⁰ Ďalší pokus o podobu ceremoniálu – aktu pasovania, môžeme vidieť v ustanovení londýnskej mestskej rady, ktorá v roku 1102 stanovila konkrétnu požiadavku v neprospech cirkvi. Tá sa týkala opátov, ktorí nemohli pasovať samotných rytierov.⁴¹ O nastolenie akejsi „ochrannnej bariéry“ pasovania, ktorá mala zabrániť pasovať vojaka nižšieho pôvodu sa pokúsil v roku 1187 *Fridrich I. Barbarossa*.⁴²

V počiatočných štádiách pasovania išlo len o odovzdávanie zbraní, podobne, ako to bolo pri germánskych obradoch. V priebehu času, teda v neskorších štádiách, môžeme sledovať pomalé naberanie a vyprofilovanie formy ceremoniálu (rytier získal meč, opasok, i ostrohy, ďalej nasledoval symbolický úder, objatie a samozrejme biskupské požehnanie). Presné determinovanie jednotlivých bodov postupu pri pasovaní vojaka na rytiera sa neujal, pretože forma ceremónie sa odrážala od regionálnych požiadaviek.⁴³ Prvý poriadok aktu pasovania bojovníka na rytiera bol liturgického charakteru, datovaný do 13. storočia a v priebehu nasledujúceho storočia bol začlenený do obradu *Pontificale Romanum*.⁴⁴ V 15.

³⁵ KOŇŠOVÁ, P. 2005. Ceremoniál pasovania na rytiera. In *Rytierstvo : element v živote stredovekého človeka : sympóziu 5 – 7. novembra 2004 Trnava*. Trnava : Trnavský historický spolok, 2005. 27 s.

³⁶ Ref. č. 7, 8 – 9 s.

³⁷ Existujú výnimky, kedy právo pasovať používal panovník v čase hroziaceho vojnového útoku. (KOSTELNÍK, M. 2005. Rytierstvo – aristokracia. In *Rytierstvo : element v živote stredovekého človeka : sympóziu 5. – 7. novembra 2004 Trnava*. Trnava : Trnavský historický spolok, 2005. 9 s.)

³⁸ GRAUS, I. 2010. Rytierske pasovanie ako predpoklad prepožičania insígnií niektorých panovníckych (dynastických) a záslužných pánov. [online] In *Vojenská história*. 2010. roč. 3, č. 3 [cit. 2012-02-01]. Dostupné na internete : <http://www.vhu.sk/data/att/1457_subor.pdf>.

“Syna anglického kráľa Henricha II., ktorý bol v roku 1070 po prvý raz korunovaný za „mladšieho kráľa“, mal pôvodne pasovať francúzsky kráľ Ľudovít VII., ale ten obrad zveril Guillaumovi de Marechal (Williamovi Marshallovi), obyčajnému rytierovi, ktorý nevlastnil „ani kúsok pôdy, ani nič iné okrem svojho rytierstva“ (GRAUS, I. 2010. Rytierske pasovanie ako predpoklad prepožičania insígnií niektorých panovníckych (dynastických) a záslužných pánov. [online] In *Vojenská história*. 2010. roč. 3, č. 3 [cit. 2012-02-01]. Dostupné na internete : <http://www.vhu.sk/data/att/1457_subor.pdf>.)

³⁹ Ref. č. 38, 6 s.

⁴⁰ Ref. č. 25 – 30 s.

⁴¹ Ref. č. 38, 7 – 8 s.

⁴² Ref. č. 35, 28 s.

⁴³ Ref. č. 35, 29 s.

⁴⁴ Ref. č. 38, 7 s.

storočí akt pasovania prijíma čoraz viac svetských prvkov. Obsahuje obradný kúpeľ, stráž, dary i hostinu,⁴⁵ teda činnosti, ktoré boli potrebné k uskutočneniu ceremoniálu, pričom jeho veľkoleposť sa odrazila vo veľkej finančnej záťaž pre bojovníka. V prípade, ak postulantom na rytiera nemohol zvládnuť takúto finančnú záťaž (čo bolo bežné najmä v kruhoch nižšej šľachty), tak problémovú situáciu preberal pán. Ten poskytol aspirantovi finančnú podporu. V priebehu 15. storočia dochádza k absencii niektorých, dovtedy zaužívaných úkonov pri pasovaní bojovníka na rytiera. Napriek postupnému redukovaniu úkonov pri pasovaní sa uchoval jeden, ktorý bol povinný pri každom akte pasovania – úder mečom alebo rukou, pretože predstavoval dôležitý moment transformácie bojovníka na rytiera.⁴⁶

V dejinách rytierstva sa často objavujú zmienky dokladajúce vysokú nie len morálnu, ale aj etickú povahu idey rytierstva, ktorá sa „*vyznačovala vysokou mierou estetickéj hodnoty toho najpôsobivejšieho druhu.*“⁴⁷

⁴⁵ Ref. č. 7, 9 s.

⁴⁶ Ref. č. 38, 7 s.

⁴⁷ HUIZINGA, J. 1987. *Jeseň stredoveku. Homo Ludens*. 1. vyd. Bratislava : Tatran, 1900. 42 s.

2. VZŤAH A POSTOJ CIRKVI K VOJNE

Po nástupe kresťanských panovníkov k moci novozmluvný ideál nenásilia neprežil v cirkevných štruktúrach.⁴⁸ V historickej línii dejín v priebehu 1. až 5. storočia nášho letopočtu sa uskutočňuje revolučná zmena postoja kresťanstva k vojne. V prvých storočiach dochádza k javu výnimočnému, teda môžeme sledovať odmietanie vojenského konfliktu. Prijatie vojenského aspektu dochádza v dobe Konštantína Veľkého,⁴⁹ ďalej v 5. storočí u svätého Augustína a neskôr k vojenským, teda ku križiackym výpravám v období stredoveku.⁵⁰

Cirkev na jednej strane uznávala obrannú vojnu, respektíve boj proti neveriacim a odporcom cirkvi, no na strane druhej odmietala vojnu útočnú.⁵¹ Príklad, kedy sa cirkev snažila zmeniť ideu o hriešnosti vojny i bojovej agresivity bojovníkov (rytierov), pokiaľ boje neboli zamerané na obranu slabých, nám dokladá snaha aktívnej účasti cirkvi pri odovzdávaní zbraní a pasovania bojovníkov na rytierov.⁵² Takýmto spôsobom sa snažila cirkev získať nie len nadhľad, ale i autoritu nad útočným bojom a nad samotnými bojovníkmi, ktorí s blížiacim príchodom osláv milénia Kristovho narodenia, nadobudli negatívny obraz a stáli v protiklade ku novovytvorenej „predstave“ cirkvi o spoločnosti, v ktorej sa mal presadzovať mier, pokánie a očistenie od hriechov.⁵³ Na konci 10. a začiatkom 11. storočia sa uplatňuje koncepcia hnutia Boží mier (*pax Dei*) a prímerie Božie (*treuga Dei*),⁵⁴ pomocou ktorých sa cirkev snažila znížiť počet ozbrojených konfliktov.⁵⁵ Ďalší spôsob, ktorým sa pokúšala cirkev regulovať vojenské konflikty boli tzv. mierové zhromaždenia, na ktorých bojovníci (*milites*) vykonali prísahu nad relikviami svätých. Týmto krokom sa cirkev snažila zabrániť páchaniu vojenskej agresie na slabých ľuďoch (*inermes*) a zabezpečiť ochranu kresťanských stavieb, taktiež špitálov, tržníc, brodov a ciest. Francúzsky historik Jean Flori zdôrazňuje kresťanskú nádej⁵⁶ vyplývajúcu

⁴⁸ Ref. č. 8, 592 s.

⁴⁹ Ref. č. 2, 151 s.

⁵⁰ Svätý Augustín justifikoval vojenský zásah v prípade ochrany vlasti, získania majetku neoprávneným spôsobom. (IOGNA – PRAT, D. 2002. Rytířství. In *Encyklopedie středověku*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2002. s. 592 s.)

⁵¹ Ref. č. 4, 27 s.

⁵² Ref. č. 4, 27 s.

⁵³ GRAUS, I. 1999. Laické rytierske rády v Uhorsku 14. – 20. storočia (Stav a perspektívy výskumu) In *Vojenská história*. 1999, roč. 3, č. 2. s.3 - 4.

⁵⁴ Ref. č. 5, 72 s.

⁵⁵ Ref. č. 4, 27s.

⁵⁶ Často krát v dejinách cirkvi dochádzalo k ožiovaniu nádeje, spojenou s „očakávaním konce časů a návratem Krista, jenž zvítězí nad satanem a jeho zástupcem Antikristem“. (FLORI, J. 2008. Rytíři a rytířství ve středověku. 1. vyd. Vyšehrad : Praha, 2008. 154 s.)

z priebehu mierových zhromaždení vedených v duchu náboženskej atmosféry „až apokalyptického zabarvení, kacířského kvasu“.⁵⁷

Prostredníctvom Božieho prímeria sa cirkev snažila reglementovať čas, respektíve sviatky alebo dni, počas ktorých bojovníci nemohli používať vojenské zbrane.⁵⁸ „Cirkev se, na ochranu svých osob a statků, ale také k potlačení násilnosti těchto bojovníků (milites), ohání duchovními zbraněmi, které má k dispozici, totiž odepřením svátostí, jak kolektivním (interdikt), tak individuálním (exkomunikace).“⁵⁹

Úsilie cirkvi získať pod svoju kontrolu akt pasovania rytierov a dozerať nad bojmi sa v požadovanej miere nepodarilo, a tak cirkev bojovú šľachtu nasmerovala za hranice kresťanského Západu, a to v rámci križiackych výprav.⁶⁰

18. novembra 1095 pápež Urban II. vyzval vo francúzskom Clermont, v regióne Auvergne rytierov⁶¹ k ozbrojenej púti s cieľom oslobodenia Jeruzalema (Božieho hrobu) a iných svätých miest i zamedzenia vplyvu neveriacich.⁶² Britský historik Malcolm Barber poukazuje na spleť násilností páchaných na Východe proti kresťanom, „plemenem nových barbarů zvaných seldžučí Turci.“⁶³ Francúzsky kronikár i kaplán kráľa Balduina I., Fulcher z Chartres vo svojom diele *Historia Hierosolymitana* poukazuje na jedno z vyjadrení Urbana II., v ktorom sa spájajú dva protiklady. Tie predstavovali na jednej

⁵⁷ Ref. č. 2, 150 – 166.

Zhromaždenia sa uskutočnili v Puy (975), Laprade a Soleru (978 – 980), v Charroux (989) Narbonne (990), Anse (994) ďalej v jedenástom storočí pri mnohých cirkevných snemoch Verdun-sur-Doubs (1021 – 1022), Limoges (1031), Narbonne (1054) a pod. (FLORI, J. 2008. *Rytíři a rytířství ve středověku*. 1. vyd. Vyšehrad : Praha, 2008. 153 s.)

⁵⁸ Ref. č. 2, 154 s.

Aj vďaka Božiemu prímeriu sa cirkev snažila u bojovníkov nastoliť prísny rešpekt „svätého času“. Cirkev zakázala vojenskú aktivitu vo sviatočných dňoch liturgického kalendára. Toto ustanovenie sa rozšírilo v Kastelánsku, na juhu Francúzska a postupne po celej oblasti Francúzska a nasledovne aj na území kresťanského západu. „Biskupové, kněží a věřící laici, shromáždění na volném prostranství, vskutku nařídili, že „žádný obyvatel tohoto hrabství a této diecéze nebude smět zaútočit na kohokoli ze svých nepřátel počínaje devátou hodinou v sobotu do první hodiny pondělní, aby každý mohl uctít den Páně.“ Existuje množstvo ochranných nariadení, konkrétnych dní, počas celého roka; od začatia doby pôstu až po koniec Veľkonočných sviatkov, respektíve rozšírenie tohto zákazu a to od stredy večera až po pondelok ráno. Ustanovenie zákazu používania zbraní počas vyhradených dní sa formovalo a vytváralo si vyhranenejšiu podobu postupom času, pričom bolo podmienené podmienkami konkrétnej krajiny. (FLORI, J. 2008. *Rytíři a rytířství ve středověku*. 1. vyd. Vyšehrad : Praha, 2008. 156 s.)

⁵⁹ Ref. č. 8, 593 s.

⁶⁰ Ref. č. 56, 4 s.

⁶¹ LAWRENCE, H. 2001. *Dějiny středověkého mnišství*. 1. vyd. Brno : Praha : Centrum pro studium demokracie a kultury, Vyšehrad, 2001. 206 s.

Rytieri, ktorí sa zúčastnili na prvej križovej výprave boli označovaní ako chudobní rytieri (označenie spomínané aj v chansons), avšak chudoba nie v zmysle zlej ekonomickej situácie, respektíve nízkej spoločenskej úrovne, ale označenie poukazovalo na program (išlo o odriekanie rytierov, netúžili po sláve, bohatstve či dobrodružstve, ale ich úloha spočívala v plnení cirkevných cieľov), ktorý odrážal ich úlohu v spoločenskom živote. (CARDINI, V. 2003. Válečník a rytíř. In *Středověký člověk a jeho svět*. 2. vyd. Praha : Vyšehrad, 2003. 77 s.)

⁶² Ref. č. 63, 206 s.

⁶³ BARBER, M. 2006. *Noví rytíři : Dějiny templářského řádu*. 1. vyd. Praha : Argo, 2006. 14 s.

strane kresťanske hodnoty a na strane druhej vojenskú agresiu.⁶⁴ Ten, kto sa zúčastnil tejto púte, bol odmenený odpustkom, teda získal odpustenie kanonického pokánia za svoje hriechy.⁶⁵ Pritom ak došlo k zabitiu pohana, zo strany bojovníka, tento čin si nevyžiadal pokánie. „Rytíř Ježíše Krista se nemusí bát hříchu, zabije-li svého nepřítele“ psal svatý Bernard, „vždyť je služebníkem Božím, jenž trestá lidi hříšné a zkažené. Smrtí pohana je křesťan oslaven, neboť oslaven je i Ježíš Kristus.“⁶⁶

Prostřednictvím križiackych vojen i rytierov (*milites*) sa koncom 11. storočia začína utváranie zborov rytierov, a teda vytváranie základov pre nábožensko-rytierske rády.⁶⁷ Pomocou týchto rádov mohol rytier naplniť svoje náboženské túžby a pritom sa nemusel zriecť fyzickej aktivity ani jazdeckého boja.⁶⁸

2.1. Počiatky templárskeho rádu

Jeruzalemské kráľovstvo (územie dnešného Izraela, Predjordánska i pásma Gazy) muselo odolávať útokom pred susednými mohamedánskymi kniežatstvami.⁶⁹ Násilnostiam lúpežníkov a moslimských útočníkov nedokázali naďalej čeliť osadníci zo svätých miest a vytvoriť, tak dostačujúcu ochranu pre pútnikov.⁷⁰

Britský patriarcha pôsobiaci v Antiochii Michael Sýrčan, žijúci v 12. storočí, poukazuje na podnet, ktorý prišiel zo strany kráľa Balduina II. Ten sa snažil vojenské nedostatky štátu riešiť prostredníctvom šľachtica Huga z Payns a jeho spoločníkov.⁷¹ Vojnové úsilie vedené proti Blízkemu východu na území Palestíny viedol Hugo s Champagne so svojimi spolubojovníkmi. Napokon skupina bojovníkov rezignovala proti

⁶⁴ Ref. č. 2, 152 – 166 s.

Príklad povzbudenia rytierov pápežom Urbanom II do boja. „*Necht' tedy jdou do boje proti nevěřícím [...] ti, kdož se až dosud vrhali do soukromých a zločineckých válek proti jiným věřícím. Necht' ze sebe učiní rytíře Kristovy ti, kdož byli až dosud jen loupežníky. Necht' nyní právem prolíjí krev barbarů ti, kdož útočili na své bratry a své příbuzné! Takto se dostane věčné odměny těm, kdo se dosud nechali najímat za mizerný žold.*“ (FLORI, J. 2008. *Rytíři a rytířství ve středověku*. 1. vyd. Vyšehrad : Praha, 2008. 166 s.)

⁶⁵ Rytieri, ktorí sa zúčastnili na križiackej výprave okrem odpustkov dostali od pápeža ochranu ich rodín i majetku, dokonca odklad platenia dlhov, v prípade sedliakov to bolo získanie slobody (KOSMINSKIJ, J. A. 1951. *Dejiny sredoveku*. 1. vyd. Bratislava : Pravda, 1951. 98 s.)

⁶⁶ Ref. č. 63, 206 s.

⁶⁷ Ref. č. 4, 27 s.

⁶⁸ Ref. č. 63, 206 – 207 s.

⁶⁹ Ref. č. 11, 100 s.

⁷⁰ Ref. č. 63, 207 s.

Je známych pomerne mnoho dokladov o nebezpečenstvách, ktoré hrozilo pútnikom pri návšteve svätých miest. Ako príklad uvádzame správu od opáta ruského pôvodu Daniela : „*Poutníci mohou odpočívati u vody, ale s velkými obavami, protože je to opuštěné místo a blízko je město Aškalón, z něhož vyrážejí Saracéni a zabíjejí poutníky na těchto cestách. Také se všichni bojí jít z tohoto místa do hor.*“ Respektíve správy o severnom území Izraela o meste Galilea : „*Toto místo je velmi děsivé a nebezpečné... okolo města roste mnoho vysokých palem jako hustý les. Místo je hrozné a obtížně přístupné, protože zde žijí zuřiví Saracéni, kteří přepadají poutníky u brodů.*“ (MARTIN, S. 2009. *Templáři : Vzestup, moc, pád a mystéria templářských rytířů*. 1. vyd. Praha : Grada, 2009. 21s.)

⁷¹ Ref. č. 65, 18 – 19 s.

vojnovému ťaženiu a pristúpili k ochrane pútnikov i zloženiu sľubov. Tie predstavovali sľub čistoty, poslušnosti i chudoby.⁷² Jeruzalemský panovník ich požiadal, aby svoje zbrane využili v boji na ochranu pútnikov na cestách do svätých miest.⁷³

V priebehu roka 1119 sa o ochranu pútnikov na trase z prístavného mesta Jaffa (Izrael) do Jeruzalema postarali rytieri francúzskeho pôvodu – Hugo z Payns a Godefroi zo Saint – Omeru, spolu s ďalšími dobrovoľníkmi. Podporu získali v kráľovi Balduivi II. (1118 – 1131) i v patriarchovi z Jeruzalema Warmunda z Picquigny prostredníctvom peňažnej a naturálnej podpory.⁷⁴

Napriek vytvoreným opatreniam ochrany, v polovici 12. storočia ešte stále pretrvával stav nebezpečenstva prepadu Jeruzalemu Egypťanmi i Etiópanmi z juhu a Turkami zo severu.⁷⁵

Práve tieto udalosti podnietili ku vzniku nových duchovných rytierskych rádov.⁷⁶ Aj v súčasnosti vyvoláva založenie templárskeho rádu vyvoláva v historickej obci mnoho nezodpovedaných otázok, azda preto, že prvé historické pramene vznikli 50 až 75 rokov po vzniku rádu.⁷⁷

Kronikár Viliam, arcibiskup z Tyru žijúci v 12. storočí, skúmal udalosti spred roku 1130, teda z obdobia pred svojím narodením. V záznamoch o roku 1118 zmieňuje, že „*jistí urození muži rytířského řádu, oddaní Bohu, zbožní a bohabojní*“ medzi ktorými bol Hugo z Payns a Godefroi zo Saint – Omeru. Táto zmienka potvrdzuje existenciu rádu už v roku 1118. Pri datovaní rádu však musíme byť opatrní pri datovaní rádu, keďže kronikár Viliam z Tyru zaznamenal udalosť, na ktorej nebol prítomný.⁷⁸ Francúzsky cestovateľ Louis Charpentier príchod rytierov do Jeruzalema radí na začiatok vlády Balduina II.⁷⁹ Britský historik Malcolm Barber pri datovaní vzniku rádu poukazuje na 13. september 1128, 9 rokov po vzniku rádu, kedy bol templárom odovzdaný dar v prítomnosti Huga z Payns od flanderského grófa Thierryho.⁸⁰ Prejav, ktorý bol na koncile v Troyes, prednesený Hugom z Prays zaznamenal pisár Ján Michael. Vyjadrenie datuje na deň cirkevného otca, svätého Hilára z Poitiers, teda na 13. január 1128 v čase „*devátého roku od sestavení výše*

⁷² JESENSKÝ, M. – MATULA, P. 2008. Po stopách templárov na Slovensku. 1. vyd. Bratislava : Goralina, 2008. 188 s.

⁷³ Ref. č. 74, 188 s.

⁷⁴ BARBER, M. 2008. *Proces s Templáři*. 1. vyd. Praha : Argo, 2008. 18 s.

⁷⁵ Ref. č. 65, 14 – 15 s.

⁷⁶ Ref. č. 100 s.

⁷⁷ Ref. č. 74, 10 s.

⁷⁸ Ref. č. 65, 18s.

⁷⁹ Ref. č. 74, 9 – 188 s.

⁸⁰ Ref. č. 65, 20 s.

uvedeného vojska“. Rudolf Hiestand, ktorý sa v knihe *Kardinalbischof Matthäus von Albano, das Konzil von Troyes und die Entstehung des Templerordens* zaoberá chybným datovaním, opravil tento dátum na január 1129. Chyba bola spôsobená tým, že podľa vtedajšej francúzskej praxe začiatok roka spadá na 25. marec. Podľa týchto skutočností historik Malcolm Barber určuje dátum vzniku rádu medzi 14. januárom až 13. septembrom 1120.⁸¹

Spočiatku žili templári v izraelskom meste Muristán, v blízkosti chrámu Božieho hrobu. Polemiku môžeme viesť aj v prípade, či boli rytieri podmienení na „augustiniánskych kanovníkoch Božieho hrobu,“ alebo ide len o fikciu, ktorá sa v dejinnom prostredí postupom času nabaľovala a vplyvom zlyhania ľudského individua vyprofilovala do tejto podoby.⁸² Začiatkom 12. storočia došlo k zmene sídla (mešita al – Aksá) kráľa Balduina II do Dávidovej veže,⁸³ ten prisúdil templárom priestory nachádzajúce sa pri Skalnatom dome, ktorý Frankovia poznali pod názvom Chrám Pána.⁸⁴

2.2. Koncil v Troyes

Prostredníctvom koncilu nadobudla rehoľa viac práv. Jedinú autoritu pre rád predstavoval pápež.⁸⁵

Zasadenie cirkevného koncilu sa uskutočnilo v januári 1129 vo francúzskom meste Troyes v regióne Champagni,⁸⁶ ktorému predsedal kardinál, papežský legát na území Francúzska, Matúš z Albana⁸⁷. Kronikár Viliam z Tyru uvádza stav rádu 9 členov, ktorí sa zúčastnili na koncile v Troyes, pričom ich odev tvoril zmiešaninu ošúchaných šiat, získaných od ľudí prostredníctvom darov. Fulcher z Chartres prirovnáva ich výzor k zanedbanému stavu sídla rádu, Šalamúnovho chrámu.⁸⁸

⁸¹ Ref. č. 65, 20 – 25 s.

⁸² Ref. č. 76, 18 s.

Názov rádu mal niekoľko verzií, za najpoužívanejší názov môžeme označiť Templársky rád, respektíve ním odvodené označenie Templári, ďalej Chudobní vojaci Ježiša Krista a Šalamúnovho chrámu, Rytieri svätého Grálu. (HOPKINS M. 2007. *Řád templářů : Historické souvislosti a mystické vazby*. Praha : Svojk & Co. 2007. 22 s.)

⁸³ Ref. č. 76, 18 s.

Skromné počiatky rádu a chudoby, ktorá prenasledovala členov rehole sa odrazila vo vizuálnom zobrazení pečate rádu, patriaca šiestemu v poradí veľmajstrovi rádu Bertrandovi z Blancfortu (1156 – 1169). [obr. 1,2](BARBER, M. 2006. *Noví rytíři : Dějiny templářského řádu*. 1. vyd. Praha : Argo, 2006. 21 s.) Na pečati sú zobrazení s profilu dvaja jazdci, sediaci na jednom koni, tí odzrkadľujú znak priateľstva i vzájomnej pomoci. (ŠEDIVÝ, J. 2008. *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*. 2. vyd. Praha : Volvox glabator, 2008. 35 s.)

⁸⁴ Ref. č. 63, 207 s.

⁸⁵ Ref. č. 74, 17 s.

⁸⁶ Ref. č. 76, 27 s.

⁸⁷ Ref. č. 73, 208 s.

⁸⁸ Ref. č. 65, 21 s.

Ak sa prikloníme k datovaniu predstúpenia Huga z Payns na koncile v Troyes, na deň 13. januára 1129, musíme ignorovať kvantum literárnych zdrojov, ktoré uvádzajú deň a teda vznik rádu v dátumovej diferencii.

Hugo z Payns predstúpil na koncile spolu s Godefroyom de St. Omer, Archambaudom de St. Amand, Geoffroyom Bosita a Payenom de Montdidier,⁸⁹ i ďalšími ako André de Montbard, Rossal i Gondemare. Meno deviateho člena rádu je neznáme.⁹⁰ Hugo „Vyložil z paměti (...) mravy a observanci ze skromných začátků svého řádu, jenž za své bytí vděčil tomu, který praví, ‚hovořím k tobě já, který jsem počátek‘.“⁹¹

Skúsenosti osôb v spoločnosti, žijúcej na francúzskom území, teda osôb zúčastnených na koncile v Champagne – Ardenne v meste Troyes, sa prejavili v latinskej, templárskej rehole.⁹² Boli to osoby z radu cirkvi ako preláti, arcibiskupi z Remeša, Orléans, Troyes, Laonu a Sens. Na koncile sa zúčastnili aj hodnostári s cisterciáckeho i benediktínskeho rádu ako opáti Bernard z Clairvaux, Renaud z Semuru, Štefan Harding z Cîteaux, Hugo z Mâcon, Vít z Trois – Fontaines, Ursion zo Saint – Denis, Herbert Saint Étienne, Vít z Molesmes.⁹³ Medzi prítomnými boli aj reprezentanti najmocnejších zemepánov ako grófi Theobald z Blois a z Champagne i z oblasti Auxerre a Nevers. Hlavný podnet k zvolaniu koncilu v Troyes, podľa pisára Jána Michaela, dal predstaviteľ kresťanskej stredovekej mystiky Bernard, opát v Clairvaux (doctor mellifluus).⁹⁴ Ten bol poverený koncilom vypracovať dokument, založený na výpovedi Huga z Payns, o riadení a ustálených pravidlách z počiatku vzniku rehole, neskôr známej pod názvom templársky rád.⁹⁵

Plodom vynaloženej snahy Huga, opáta z Clairvaux, i ostatných zúčastnených na koncile v Troyes bola rehoľa so 72 bodmi, pričom rád uprednostňoval prvky predchádzajúcej praxe ako účasť na chórových modlitbách, jednoduchý odev, spoločné

⁸⁹ HOPKINS M. 2007. *Řád templářů : Historické souvislosti a mystické vazby*. Praha : Svojk & Co. 2007. 24 s.

⁹⁰ Ref. č. 91, 19 s.

⁹¹ Ref. č. 76, 19 s.

Symbolické zobrazenie deviatich zakladateľov rádu sa uplatnilo v jednolod'ovom kostole svätého Bevnata v Perugii na stene apsidy, pôdorysu pravouhlej schémy. Nad okenným otvorom s lomeným oblúkom je vyjadrená myšlienka deviatich zakladateľov templárskeho rádu, prostredníctvom troch väčších hviezd, okolo ktorých je asymetricky rozmiestnených deväť menších hviezd. [obr. 4,5] (BARBER, M. 2006. *Noví rytíři : Dějiny templářského řádu*. 1. vyd. Praha : Argo, 2006. 21.s)

⁹² Ref. č. 76, 20 s.

⁹³ MARTIN, S. 2009. *Templáři : Vzestup, moc, pád a mystéria templářských rytířů*. 1. vyd. Praha : Grada, 2009. 24 – 26 s.

⁹⁴ Ref. č. 76, 20 s.

⁹⁵ CHARPENTIER, L. 2006. *Mysterium Templářů*. 1. vyd. Praha : Argo, 2006. 27 s.

stravovanie, či zákaz akéhokoľvek styku so ženou.⁹⁶ Rehoľné články ďalej obsahovali spôsoby prijímania nových členov do rehole a tresty pre previnilých mužov z rádu.⁹⁷ Rehoľa (spájanie rytierstva s náboženstvom) v sebe odzrkadľuje prísny spôsob života i antimaterialistické postoje.⁹⁸

2.3. Nový typ duchovného rytierstva

V diele *Apologia ad Guillelmum Abbatem* z roku 1125, Bernard z Clairvaux poukazuje na templárov, ako na nový typ rytierstva bojujúceho proti sile zla, odolávajúcemu pokušeniu zo sféry svetského života, pričom mali zasvätiť svoj život Bohu „*nevybavujú se zlatem, nýbrž vnitřně vírou.*“ Práve tieto činy považoval svätý Bernard za mníšske poslanie.⁹⁹

Ako uvádza historik Malcolm Barber, Hugo z Payns po skončení koncilu požiadal Bernarda, aby napísal pre jeho skupinu rytierov „*povzbudivé kázání*“.¹⁰⁰ Výsledkom bola *Kniha pre rytierov Templu: Chvála nového rytierstva (Liber ad milites Templi: De laude novae militiae)* venovaná prvému veľmajstrovi rádu Hugovi i tým, ktorí sa podieľali na založení rehole.¹⁰¹ Vznik traktátu historici datujú do roku 1136, pravdepodobného do roku úmrtia prvého veľmajstra rádu Huga z Payns.¹⁰² Bernard v diele vytvára bariéru medzi svetským rytierstvom a novými rytiermi duchovno-bojovej povahy, teda medzi templármi.¹⁰³ V prvej časti traktátu autor vyzdvihuje cnosti templárskeho rádu, podáva spleť porovnaní z hľadiska úplatnosti a skazenosti vtedajších svetských rytierov.¹⁰⁴ Zdôrazňuje nie len duchovný význam, ale aj ochranu svätých miest, ktoré spadajú do rúk

⁹⁶ Ref. č. 65, 26 – 28 s.

⁹⁷ Ref. č. 95, 24 – 26 s.

⁹⁸ Ref. č. 65, 26 – 28 s.

⁹⁹ Ref. č. 65, 60 s.

¹⁰⁰ Ref. č. 76, 20 s.

Bernard z Clairvaux, druhý zakladateľ kontemplatívneho, cisterciátskeho rádu. Pomohol intervenciou uznať templárskych rytierov za nový cirkevný rád, ktorý bol vyhlásený na koncile v Troyes. Uznania a záujem o Templárov zo strany Bernarda pravdepodobne pramení z nenaplneného ideálu stať sa svätým bojovníkom, keďže nemal dostatok fyzickej sily i chatrné zdravie sa podpisalo na jeho osobe, a tak sa už od mladosti nemohol venovať rytierstvu. (JESENSKÝ, M. – MATULA, P. 2008. *Po stopách templárov na Slovensku*. 1. vyd. Bratislava : Goralinga, 2008. 11 s.)

¹⁰¹ Ref. č. 91, s 24.

V diele Chvála nového rytierstva svätý Bernarda z Clairvaux píše: „*Sláva, země naděje, kdysi oplývající mlékem a strdím, dnes vydává potravu života a prostředky ke spáse lidstva*“ *V některých překladech se dokonce závěr interpretuje jako „...z níž vzejde spása lidstva.* (HOPKINS M. 2007. *Řád templářů : Historické souvislosti a mystické vazby*. Praha : Svojka & Co. 2007. 24 s.)

¹⁰² Ref. č. 65, 59 s.

¹⁰³ Ref. č. 95, 29 s.

¹⁰⁴ Bernard upozorňuje na vlastnosti svetských rytierov na ich márnomyseľnosť i veľkoleposť. Prostredníctvom nastolenia etiky určenej pre templárov i vybudovania *civitas Dei* (Boží štát), o čo sa usilovalo i clunyjské hnutie, sa Bernard pokúšal vyriešiť daný problém. (JESENSKÝ, M. – MATULA, P. 2008. *Po stopách templárov na Slovensku*. 1. vyd. Bratislava : Goralinga, 2008. 12 s.)

templárov. V druhej časti traktátu sa zaoberá významom svätých miest. Dôraz kladie na silu Boha, bez ktorej by rytieri nedosiahli žiadny cieľ.¹⁰⁵ Bernard bol presvedčený o neoddeliteľnej súčasti rytierstva a mníšskeho života, čo argumentoval tým, že rytier bojuje a zabíja silu zla v mene Krista. Odstraňovanie „zla“ zo sveta je podľa svätého Bernarda jedna z ciest, ktorá viedla k spáse. Rozlišuje pojmy *homicide* (vraždenie), ten odsudzuje i považuje za hriech a *malecide* (zabíjanie zla), ktorý hriechom nie je, pretože bojuje proti zlu sveta, nepriateľom cirkvi i neveriacim.¹⁰⁶

V diele *De laude novae militae* sa nachádza rozprava o Božom hrobe. Tu poukazuje na dôležitosť živého (na vlastné oči videného) fyzického vnímania človeka svätých miest, ktoré mali pôsobiť ako inšpirácia ku hľadaniu pravdy. „*Kristův život byl pro mě vzorem života, jeho smrt' vykoupením ze smrti*“ a preto môžeme predpokladať, že prostredníctvom traktátu *Chvála nového rytierstva* sa snažil Bernard pre „*ne-vzdělance*“, teda laikov z radu pútnikov vynaložiť výklad a poučenie o tom, čo vidia a prežívajú. Túto úlohu mali plniť síce duchovní, no nemožno vylúčiť to, že pútnici sa zo svojimi otázkami obracali na templárskych rytierov. Preto Bernard v rozpravách o Božom hrobe podáva pokyny pri riešení jednotlivých otázok, v ktorých rytieri našli odpovede, nie len pre vlastné poučenie, ale i pre poučenie pútnikov. Dielo môžeme považovať viac za rečnícke ako realistické. Ponúka obraz o ráde, určitú templársku normu, ktorá mala ďalekosiahly vplyv na vnímanie rádu spoločnosťou. Myšlienka¹⁰⁷ poukazujúca na hodnoty templárov sa stala typická pre tento rád, a tak aj prostredníctvom vplyvu Bernarda bola rýchlo aplikovaná v spoločnosti ľudí. Adaptácia myšlienky rádu na spoločnosť je evidentná aj v nových literárnych dielach z 12. storočia, ktoré sa zaoberajú problematikou rehole.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Ref. č. 74, 20 s.

Svätý Bernard: „Jak požehnaní jsou mučedníci, kteří zemřou v boji. Raduj se, statečný vojáku, žiješ-li a vítězíš v Pánu, však hrdý buď a jásej o to víc, je-li ti dáno zemřít a spojit se s Pánem.“ (LAWRENCE, H. 2001. *Dějiny středověkého mnišství*. 1. vyd. Brno : Praha : Centrum pro studium demokracie a kultury, Vyšehrad, 2001. 209 s.)

¹⁰⁶ Ref. č. 95, 29 s.

¹⁰⁷ „Potom však postačí, když budete bezpečně a věrně střežit to, co vám Bůh svěřil, když nikdy nebudete spoléhat na vlastní úsudek a sílu, leč vždy pouze na pomoc Boží, vědouce, že, svou silou se nikdo neprosadí“ (IS2, 9), a stejně tak budete říkat s prorokem: „Hospodine, skalní štíte můj, má pevná tvrzi, vysvoboditeli“ [Ž 18, 2] a „Moje sílo, o tobě chci žalmy zpívat, Bůh je přece hrad můj nedobytný, Bůh můj milosrdný“ [Ž 59, 17] a znovu, „Ne nás, Hospodine, ne nás, ale svoje jméno oslav“ [Ž 115, 1], aby byl ve všech požehnan Hospodin, který učí bojovat mé ruce a mé prsty válčit!“ [Ž 114, 1]“ (BARBER, M. 2006. *Noví rytíři : Dějiny templářského řádu*. 1. vyd. Praha : Argo, 2006. 54 – 205 s.)

¹⁰⁸ Ref. č. 65, 54 – 205 s.

2.4. Templári ako legitímny cirkevný rád

Pápež Inocent II. (1130 - 1145) akceptoval templárov ako legitímny cirkevný rád, ktorého úloha spočívala v obrane cirkvi. Dňa 29. marca 1139 v Lateráne zahájil pápež výsady pre templársky rád prostredníctvom bule *Omne Datum Optimum*.¹⁰⁹ Ako inšpiračný zdroj k vydaniu výsad si Inocent II. vybral ideu z Jakubovho listu „*Každý dobrý dar a každé dokonalé obdarovanie je shůry, sestupuje od Otce nebeských světél. U něho není proměny ani střídání světla a stínu (I,17).*“ Rehoľa prostredníctvom bule získala právnu a hospodársku nezávislosť,¹¹⁰ vlastné oratória, cintoríny.¹¹¹ Bulou bol určený majster, ktorý mohol vykonať zmeny v ráde, avšak len so súhlasom starších z Komory bratstva.¹¹² Členovia rádu nemohli vykonať prísahu a prisahať mimo rád, po vysvätení sa nemohli vrátiť späť do svetského života, či vstúpiť do iného rádu. Rád získal bulou právo prijímať do služby kňazov a duchovných, ale len zo súhlasom biskupa. V prípade odmietnutia prijatia kňaza biskupom, mohol toto nariadenie zrušiť len pápež. Templári sa mohli spovedať, dostať sviatosť, posvätenie od ktoréhokoľvek kňaza. Bula dovoľovala služobníctvo.¹¹³ Rád získal právo ponechať si korisť v bojoch proti moslimom.¹¹⁴ Všetky nadobudnuté donácie podliehali ochrane Svätého stolca.¹¹⁵ Bula je ukončená citátom s Prvého listu Korinského „*nikdo at' neopouští postavení, v němž ho Bůh povolal*“¹¹⁶

Bula *Milites Templi* (9. januára 1144), vyhlásená pápežom Celestínom II, dala stimul k vyzývaniu cirkevných prelátov k podpore prostredníctvom hmotných darov pre rád. Hnací pohon na uchytenie tohto počinu v spoločnosti hodnostárov predstavovalo odpustenie jednej sedminy z pokánia.¹¹⁷

Pápež Eugen III. vydal 7. apríla 1145 bulu *Militia Dei*, ktorá bola nasmerovaná v pozitívny prospech templárskeho rádu.¹¹⁸ Nové privilégia získané pre rád zasahovali nie len do oblasti prijímania nových kňazov, pričom tí museli byť riadne vysvätení, ale taktiež mohli budovať oratória s vlastnými pohrebiskami, ba dokonca malo duchovenstvo umožniť kňazom pokojnú prácu.¹¹⁹

¹⁰⁹ Ref. č. 76, 396 s.

¹¹⁰ Ref. č. 65, 70 – 72 s.

¹¹¹ Ref. č. 63, 210 s.

¹¹² Ref. č. 91, 24 s.

¹¹³ Ref. č. 95, 32 s.

¹¹⁴ Ref. č. 91, 24 s.

¹¹⁵ Ref. č. 65, 70 s.

¹¹⁶ Ref. č. 95, 32 s.

¹¹⁷ Ref. č. 76, 21 s.

¹¹⁸ Ref. č. 76, 21 s.

¹¹⁹ Ref. č. 95, 33 s.

Bule vydané v období rokov 1139 – 1145 očistili rád od všetkých pochybností o platnosti nového rádu. Privilégiá pomohli rehole k úspešným vojenským operáciám a k získaniu majetku od hodnostárov z kresťanského sveta, ale aj od svetských pánov. Tieto činy prispeli k nazbieraniu majetkov na európskych územiach, či už v západnej časti tohto kontinentu Francúzska, Španielska, Portugalska alebo z oblastí Anglicka, Nemecka, Talianska i Uhorska.¹²⁰

Obrovský počet výsadných listín pre templársky rád a získanie donácií postupom času prispelo k vytvoreniu lokálnym rádom domom na latinskom Západe. Inštrukcie k riadeniu domov boli iniciované prostredníctvom predstavených rádu a zároveň zabezpečovali mužov, ale i základné potreby pre frontovú líniu, teda materiál potrebný pre rytierov a seržantov.¹²¹

Stanovy vydané v Troyes predstavovali negáciu pre tých bratov, ktorí neboli zdatní v latinskom jazyku, a tak bol v priebehu 40. rokov 12. storočia vydaný francúzsky preklad. Nasledujúcich 20. rokov bol vytvorený dopĺňujúci oddiel predstavujúci 146 bodov, označovaný ako *Hierarchické stanovy (Retrais)*,¹²² pretože body vyhlásené na koncile v Troyes v roku 1129 sa relatívne málo zaoberajú problematikou povinností, zodpovednosti i právomocí týkajúcich sa vojenskej hierarchie.¹²³ Bolo to spôsobené najmä tým, že zúčastnení hodnostári na koncile v Troys boli zväčša z radu cirkvi a svoje znalosti a skúsenosti vložili do duchovných princípov života rádu, pričom ich vedomosti o živote v Zámorí absentovali.¹²⁴ Neskôr bolo vydaných 107 bodov, dôležitých pre fungovanie rádu i popisu života mníchov, nasledujúcich 158 bodov sa venuje zasadaniu kapituly i povahy pokánia. Medzi rokmi 1257 – 1267 bolo vytvorených ďalších 113 bodov o pokání vo forme konkrétnych ukážok funkčnosti systému pokánia v praxi. Jednotlivé body vznikali postupne a to najmä z nevyhnutných potrieb prameniacych z požiadaviek novej doby.¹²⁵

¹²⁰ Ref. č. 74, 18 s.

¹²¹ Ref. č. 76, 22 – 23 s.

Detailnejšie skúmanie vojenskej organizácie na Západe nie je možné. Archív Templárskeho rádu bol ukradnutý v roku 1571, kedy Osmania dobyli ostrov v stredozemnom mori, dnes územie Cyperskej republiky. (BARBER, M. 2008. *Proces s Templári*. 1. vyd. Praha : Argo, 2008. 21s.)

¹²² Ref. č. 76, 21 s.

¹²³ Ref. č. 65, 27 – 207 s.

Určovali postavenie, povinnosti a vybavenie veľmajstra a jeho zástupcu (senešal), ale taktiež voľbu nového majstra. (In: BARBER, M. 2008. *Proces s Templári*. 1. vyd. Praha: Argo, 2008. 23s.)

¹²⁴ Ref. č. 95, 27 s.

¹²⁵ Ref. č. 65, 208 s.

3. VNÚTORNÁ ORAGANIZÁCIA RÁDU

3.1. Hierarchia rádu

O vnútornej organizácii rádu existuje len málo poznatkov, azda preto, že členovia rádu mali zakázané vynášať akékoľvek informácie. Zachoval sa len štatút pre posádky v Oriente, i pre domy situované na území európskeho kontinentu.¹²⁶

Veľmajster (*magister summus*)¹²⁷ bol najvyšší hodnostár rádu, ktorý vykonával dozor nad celou rehoľou a majetkom.¹²⁸ Mal rozsiahle právomoci vo vojenskej oblasti (bol veliteľ armády, riadil vojenské operácie) a tiež predsedal rádovej kapitule. Rozkazy veľmajstra musel rešpektovať a vykonať každý člen rádu. Pred každým dôležitým rozhodnutím (vyhlásenie vojny, uzavretie mieru) sa musel *magister summus* radiť s rádovou kapitulou.¹²⁹

Základné vybavenie veľmajstra predstavovali 4 kone a sprievod pozostávajúci z kaplána a dvoch rytierov. K dispozícii mu bol i Saracén, ktorý vykonával úlohu zapisovateľa, v prípade jazykovej bariéry aj tlmočník. Skupinu dopĺňal podkúvač, kuchár i seržant, ktorého úloha pozostávala z nosenia bojového náradia, teda štítu a kópie. Na konci 13. storočia pribudla funkcia služobných bratov (*fratres servientes*). Tí sa mali starať o domácnosť, zvieratá i výzbroj. V prípade vojnového konfliktu si mohol veľmajster vybrať šesť až desať rytierov. Prestíž, ktorú veľmajster dosiahol počas svojho života sa odrazila aj pri akte pochovávaní, na ktorom sa zúčastnili preláti i významné osoby. Všetky pohrebné záležitosti boli v kompetencii maršála, ako aj voľba nového veľmajstra rádu.¹³⁰

Postup voľby veľmajstra bol určený bulou *Omne datum optimum*.¹³¹ Maršál zvolal zhromaždenie provinčných hodnostárov a prostredníctvom voľby bol zvolený veľký

¹²⁶ ŠEDIVÝ, J. 2008. Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu. 2. vyd. Praha : Volvox glabator, 2008. 36 s.

¹²⁷ Počas celého obdobia templáskeho rádu boli zvolení až 23 veľmajstri rehole. Hugo de Payns (1125 – 1136), Robert de Craon (1136 – 1149). Everard de Bares (1149 – 1152), Bernard de Trémelay (1152 – 1153), André de Montbard (1153 – 1156) Bertrand de Blanquefort (1156 – 1169), Philippe de Milly (1169 – 1170), Eudese de Saint- Amand(1170 – 1179), Arnaud de Torroge (1179 – 1184), Gérard de Ridefort(1184 – 1189), Robert de Sablé (1191 –1193), Gilbert Érail (1194 –1200), Philippe de Plaissiez (1201 – 1209), Guillaume de Chartres (1209 –1219), Prierre de Montaigu (1219 –1232), Armand de Périgord (1232 – 1244), Richard de Bures (1244 – 1247), Guillaume de Sonnac (1247 –1250), Renaud de Vichiers (1250 – 1256), Thomas Bérard(1256 – 1273), Guillaume de Beaujeu (1273 – 1291), Thibaud Gaudin (1291 – 1293) Jacques de Molay (1293 – 1314). (STERNECK M. 2004. *Dějiny templářského řádu*. Praha : Půdorys, 2004. 109 – 213 s.)

¹²⁸ Ref. č. 74, 14 s.

¹²⁹ STERNECK M. 2004. *Dějiny templářského řádu*. Praha : Půdorys, 2004. 55 s.

¹³⁰ Ref. č.65, 209 – 211s.

¹³¹ Ref. č. 131, 55 s.

komtúr, ktorý riadil rád až do voľby nového veľmajstra. Za pomoci mužov domu bolo vybrané trinásťčlenné volebné kolégium. Po vyhlásení nového veľmajstra templárskeho rádu, zvýrazňovali kapláni koniec voľby spevom piesne *Te Deum*.¹³²

Senešal, politický poradca veľmajstra, druhý najdôležitejší v hierarchii rádu, nosil zástavu *gonfalon baucet*.¹³³ Sprevádzali ho rytier, diakon, turkopol i dvaja zbrojnoši.¹³⁴

Tretia funkcia patrila vojenskému veliteľovi, označovanému ako maršal (*marschalcus*).¹³⁵ Zastupoval vojenskú organizáciu v prípade neprítomnosti veľmajstra a¹³⁶ tiež v prípade absencie senešala. Maršal a senešal podporovali veľmajstra rádu pri vojnových organizáciách,¹³⁷ dozerali na majetok rádu, na komtúrov a svoje právomoci uplatňovali pri nakupovaní a rozdeľovaní materiálu.¹³⁸ Obsahové zoskupenie sprievodu bolo rovnaké ako v prípade senešala.¹³⁹

Komtúr zastával funkciu finančného správcu Jeruzalemského kráľovstva a spolu s magister summus sa delili o zodpovednosť majetku rádu.¹⁴⁰

Drapier dozeral na šatstvo (obliekanie členov rádu, vydávanie nových šiat, prípadne posteľnej bielizne) a rozdeľoval získané dary. Regionálni majstri dozerali na čistotu rehole v tých oblastiach, v ktorých nebol prítomný veľmajster, a na regionálnych komtúrov.¹⁴¹ Ďalej to bol turkopol, ktorý sa staral o pomocné zbory, vojsko, ktoré tvorili miestni obyvatelia. Podmaršál vykonával kontrolný dozor nad „*bratry remeslníky stáje*“ a korouhevník, zodpovedal za zbrojnošov. Podmaršál a korouhevník pravdepodobne nepochádzali z rytierskej vrstvy. Rád nezabúdala ani na nemocných, či na starších členov rádu, o ktorých sa staral infirmár.¹⁴²

Zmena v usporiadaní hierarchie rádu sa udiala v polovici 13. storočia a to vznikom novej funkcie hodnostára na Západe (vizitátor), ktorá nasledovala hneď po veľmajstrovi.¹⁴³

No netreba zabúdať nato, že oporu západného kresťanstva predstavovali rytieri.¹⁴⁴ Rád bol rozdelený na služobných bratov, nazývaných seržanti (*clientes*), ktorých odev bol

¹³² Ref. č. 65, 209 – 11 s.

¹³³ Ref. č. 74, 14 s.

¹³⁴ Ref. č. 65, 56 s.

¹³⁵ Ref. č. 74, 14 s.

¹³⁶ Ref. č. 126, 37 s.

¹³⁷ Ref. č. 131, 56 s.

¹³⁸ Ref. č. 65, 212 s.

¹³⁹ Ref. č. 131, 56 s.

¹⁴⁰ Ref. č. 76, 23 s.

¹⁴¹ Ref. č. 74, 14 s.

¹⁴² Ref. č. 65, 209 – 212 s.

¹⁴³ Ref. č. 76, 23 s.

hnedej alebo červenej farby. Aj u nich bola možná výnimka vstupu do rádu *ad terminum*, podobne ako to bolo u ženatých bratov.¹⁴⁵ Druhú skupinu tvorili rádoví rytieri s bielym odevom.¹⁴⁶ Biela farba znázorňovala vstup rytiera do celibátu, odrážala zanechanie temného spôsobu života na zemi¹⁴⁷ a bola aj znakom čistoty.¹⁴⁸ Dňa 27. apríla 1146 pápež Eugen III. (1145 – 1153) schválil rytierom templárskeho rádu právo nosiť na bielom plášti červený kríž, situovaný vpredu na ľavej časti plášťa nad srdcom.¹⁴⁹

Seržant sa od rytiera odlišoval nie len čiernou tunikou s červeným krížom na prednej časti a čiernym alebo hnedým plášťom na chrbte, ale aj etnickou rozdielnosťou. Kým rytieri pochádzali z latinských kresťanov, seržanti boli rodení Arméni a Sýrčania i potomkovia zo zmiešaných rodín.¹⁵⁰ Seržant aj rytier získali zbrojnoša z čisto praktického dôvodu.¹⁵¹ Rytier mohol vlastniť až tri kone, o ktoré sa staral pomocný pracovník.¹⁵² Výnimka vlastníctva ďalšieho koňa a zbrojnoša rytierom bola možná, len v prípade súhlasu veľmajstra rádu.¹⁵³ Náplňou práce zbrojnoša bolo zabezpečenie potrieb, nevyhnutných pre rytiera či seržanta. Teda staral sa o oblasti majetku, polí, zbraní či odevu a svoju zručnosť prejavil aj v oblasti lodného tesárstva.¹⁵⁴ Duchovné záležitosti boli vykonávané pod záštitou kaplánov. V oboch prípadoch, teda zbrojnoša a kaplána, nebola povinnosť skladania rehoľného sľubu.¹⁵⁵

Cirkevné záležitosti rádu mali na starosť bratia kapláni (*fratres capellani*), ktorí v prvopočiatkoch rádu neboli jej oficiálnou zložkou. Začlenenie kňazov do štruktúry rádu vyplýva z bule *Omne datum optimum* z roku 1139. Kňaz musel zložiť sľub doživotnej poslušnosti pred veľmajstrom rádu.¹⁵⁶

Každé veliteľstvo obsahovalo kaplánov i rádových kňazov, ktorí sa mohli stať biskupmi a arcibiskupmi.¹⁵⁷

¹⁴⁴ Ref. č. 74, 14 s.

¹⁴⁵ Ref. č. 65, 28 s.

¹⁴⁶ Ref. č. 76, 19 s.

¹⁴⁷ Ref. č. 65, 26 s.

¹⁴⁸ Ref. č. 63, 208 s.

¹⁴⁹ Ref. č. 131, 61 s.

Červený kríž na odeve v strednej časti hrude nosili len seržanti, zbrojnoši, remeselníci, kapláni. [obr.3] (STERNECK M. 2004. *Dějiny templářského řádu*. Praha : Půdorys, 2004.)

¹⁵⁰ Ref. č. 65, 214 – 216 s.

¹⁵¹ Ref. č. 76, 19 s.

¹⁵² Ref. č. 74, 15 s.

¹⁵³ Ref. č. 65, 214 s.

¹⁵⁴ Ref. č. 97, 72 – 75 s.

¹⁵⁵ Ref. č. 76, 19 s.

¹⁵⁶ Ref. č. 131, 54 s.

¹⁵⁷ Ref. č. 126, 37 s.

Štruktúra rádu bola flexibilná, závisela od veľkosti provincie. Vzhľadom k tomu dochádzalo niektorých prípadoch k absencii určitých pozícií (u služobných bratov) rádu.¹⁵⁸

3.2. Denný režim

Denný režim členov templárskeho rádu bol riadený podľa kanonických hodín. Bol uplatnený v rádových domoch na Západe a to aj v čase, keď rytieri neboli účastní na výpravách. Povinnosť rytiera bola usporiadať si čas, podľa určeného denného režimu, ktorý bol jasne obsiahnutý v stanovách templárskeho rádu (bod 297).¹⁵⁹

Začiatok dňa bol ohlásený tónom zvonu o 4 hodine ráno.¹⁶⁰ Zvonenie upozorňovalo a zvolávalo členov rádu na prvé ranné modlitby (*maturinum*).¹⁶¹

Jednoduchý nočný odev rytierov obsahoval spodky, tenký opasok a košeľu. Pri ranných modlitbách, ktoré sa konali v kaplnke v tichej atmosfére¹⁶² si templár doplnil nočný odev o topánky, nohavice a plášť zapnutý pod krkom.¹⁶³

Účasť na modlitbách (trinásťkrát až osemnásťkrát odrieť Otčenáš venovaný Panne Márie – po stojačky a rovnaký počet modlitieb venovaných svätcom, na ktorého pripadal v liturgickom kalendári sviatok – po sediačky) bola povinná, nesťahovala sa len na tých, ktorým to nedovoľoval zdravotný stav, respektíve rytierom, ktorí dostali iný rozkaz od veliteľa.¹⁶⁴

Po modlitbách smerovala cesta rytierov do stajne, v ktorej skontrolovali stav koní a zadali nevyhnutné inštrukcie panošom. Po splnení svojich povinností si mohli opäť ľahnúť na svoje lôžka, pričom sa ešte raz pomodlili Otčenáš a ďalej mohli odpočívať až do ďalšieho zvonenia zvonov.¹⁶⁵

¹⁵⁸ Ref. č. 131, 53 – 57 s.

¹⁵⁹ Ref. č. 65, 229 s.

Každý bratr Templu by měl vědět, že žádný jeho závazek není větší než služba Bohu, a každý by ji měl věnovat veškerou svou pílí a porozumění, zvláště pak poslouchání bohoslužeb, a nikdo by na nich neměl chybět, pokud se jich může účastnit. Neboť jak praví naše řehole, milujeme - li Boha, měli bychom ochotně naslouchat jeho svatým slovům. (BARBER, M. 2006. *Noví rytíři : Dějiny templářského řádu*. 1. vyd. Praha : Argo, 2006. 229 s.)

¹⁶⁰ Ref. č. 95, 27 s.

¹⁶¹ JAKUBČIN, P. 2005. Život templárov. In *Rytierstvo : element v živote stredovekého človeka : sympóziu 5. - 7. novembra 2004 Trnava*. Trnava : Trnavský historický spolok, 2005. 110 – 120 s.

¹⁶² Vznik kaplniek najmä v odľahlých oblastiach bol podmienený účelom modlitieb členov regionálnych domov, počas kanonických hodín, ako tomu stanovuje rehoľa. Kaplnka bývala súčasťou komplexu pozostávajúci z viacerých budov ako refektára, budovami s hospodárskou povahou, stajne. Podobné usporiadanie pripomínalo cisterciánsky kláštor ako i výzdoba vykazovala povahu cisterciánskeho rádu. (BARBER, M. 2006. *Noví rytíři : Dějiny templářského řádu*. 1. vyd. Praha : Argo, 2006. 207 – 257 s.)

¹⁶³ Ref. č. 163, 115 s.

¹⁶⁴ Ref. č. 163, 115 s.

¹⁶⁵ Ref. č. 163, 116 s.

Na druhé zvonenie, časovo vymedzené na 6. hodinu¹⁶⁶ sa bratia presunuli do kaplnky, kde sa konala svätá omša (*prima*). Regula zakazovala stáť počas celej omše, čo historik Pavol Jakubčín vykladá tak, že rád bol otvorený aj mladým bratom (pred vstupom do rádu sa museli zriecť zvykov a slobody v rozhodovaní) plných energie i odvážnosti. Úlohou rádu bolo nastoliť disciplínu proti nečinnosti, nepozornosti i žartovným rečiam mladých rytierov tak, aby zmiernili ich divokú povahu na rytiersku bojovú povahu v prospech rádu i Cirkvi. Reholi nešlo o fyzické vyčerpanie rytierov (v prípade ak nehrozilo bojové nebezpečenstvo), ale práve naopak dopriala rytierom oddych aj prostredníctvom omše, počas ktorej nemuseli celý čas stáť.¹⁶⁷

Ďalšie modlitby *tercia* (8 hodina) a *sexta* (11:30).¹⁶⁸

V časovom vymedzení po *prime* (po 6. hodine) až po dopoludňajšiu hodinu, do *sexty*¹⁶⁹ si rytieri museli splniť určené úlohy (starostlivosť o zbraň, o postroje). Ak člen rádu nemal určený príkaz, musel si nájsť zmysluplnú prácu, užitočnú pre dom. Nielen popoludnie, ale celý deň sa niesol v znamení práce, pretože aj to bol jeden zo spôsobov dosiahnutia spásy.¹⁷⁰ Do popoludnia museli rytieri odrieknuť 120 Otčenášov za donátorov (60), mŕtvych (30) i živých (30).¹⁷¹

Po *sexe* nasledovalo prvé jedlo dňa. Všetci členovia rádu mali prisúdenú konkrétnu úlohu v refektári. Výnimka sa vzťahovala len na podkúvača (v prípade ak podkúval) a pekára (ak piekol, respektíve mal vykysnuté cesto na chlieb).¹⁷²

Bernard opát z Clairvaux pripomínal dôležitosť spoločného stravovania v refektári (spoločnej jedálni), čím sa snažil zamedziť niektorým bratom vo vynechaní stravy a pri držaní prehnanej hladovky. Dlhodobý pôst mohol byť príčinou vyčerpania rytiera, nedostatku síl i neschopnosti člena rádu bojovať, preto regula zakazovala postiť sa mimo dní oficiálnych pôstov.¹⁷³

Pre veľký počet členov rádu sa muselo pristúpiť k viac etapovému stravovaniu. Týkalo sa to domov, kde boli vytvorené dve služby a vo veliteľstiev, kde boli až tri.¹⁷⁴ Najprv sa najedli rytieri a po nich seržanti.¹⁷⁵

¹⁶⁶ Ref. č. 95, 27 s.

¹⁶⁷ Ref. č. 163, 110 – 112 s.

¹⁶⁸ Ref. č. 95, 27 s.

¹⁶⁹ Ref. č. 95, 27 s.

¹⁷⁰ Ref. č. 163, 113 – 115 s.

¹⁷¹ Ref. č. 65, 230 – 231 s.

¹⁷² Ref. č. 163, 101 – 115 s.

¹⁷³ Ref. č. 163, 110 – 119 s.

¹⁷⁴ Ref. č. 163, 113 – 118 s.

¹⁷⁵ Ref. č. 65, 231 s.

Stolovanie sa nieslo v jednoduchom štýle. Na stole bol prehodený biely obrus (v období pôstu absentuje), miska, obyčajná alebo slávnostná čaša, lyžica, nožík, krajec chleba, víno, voda a samozrejme podávané jedlo.¹⁷⁶ O misku s jedlom sa delili vždy dvaja rytieri (toto pravidlo sa nevzťahovalo na rádových kaplánov).¹⁷⁷

Jedálniček rádu bol rozmanitý. Trikrát do týždňa sa podávalo mäsité jedlo (baranie, hovädzie, teľacie, kozie, bravčové, kuracie mäso, ale aj ryby), ďalšie dni sa konzumovali zeleninové misy vrátane šošovice i fazule.¹⁷⁸ V pôstnom období, v dňoch utorok, štvrtok a nedeľa, bolo mäso nahradené rybami, v ostatných dňoch pôstu sa podával len chlieb a voda. Jedlo muselo obsahovať výživné látky, dôležité pre silu rytierov.¹⁷⁹

Pri dokončení všetkých príprav v refektári a samozrejme i v prítomnosti všetkých bratov, kňaz požehnal jedlo a členovia rádu sa po stojačky pomodlili Otčenáš. Jedenie sa nieslo v znamení úplného ticha. Výnimku mal brat, ktorý čítal zo Svätého písma.¹⁸⁰ Nikto z prítomných nemohol počas stravovania opustiť refektár, avšak aj na tento zákaz existovali výnimky, ako zdravotné problémy (krvácanie z nosa), v prípade poplachu (hroziaci útok), alebo splašenie koní v stajni.¹⁸¹

Začiatok a koniec jedenia bol ukončený modlitbou. Z refektáru sa rytieri presunuli spolu s veliteľom do kaplnky za účelom vzdania vďaky.¹⁸²

Ďalšie modlitby sa konali popoludní, *nona* (14 : 00) a podvečer na *nešpory*, *vešpery* (18 : 00). Na 20. hodinu bol vymedzený čas pre druhé jedlo dňa.¹⁸³ V prípade, ak bol pôst, jedávalo sa len jedenkrát denne.¹⁸⁴

Pôst bol nariadený na každý piatok a sviatočné dni Všetkých svätých i na Veľkú Noc, pred dňom svätého Martina až po podvečer Božieho Narodenia, od Popolcovej stredy, až po Veľkú noc. Pôst neplatil na dni Troch kráľov, Hromníc a na sviatok svätého Matúša apoštola.¹⁸⁵

Po večernom jedení nasledovala posledná modlitba (*completorium*),¹⁸⁶ počas ktorej zhromaždení rytieri pili vodu, alebo červené víno.¹⁸⁷ Po modlitbe, podobne ako na

¹⁷⁶ Ref. č. 163, 114 s.

¹⁷⁷ Ref. č. 129, 67 s.

¹⁷⁸ Ref. č. 65, 231 s.

¹⁷⁹ Ref. č. 163, 114 s.

¹⁸⁰ Ref. č. 163, 113 – 119 s.

¹⁸¹ Ref. č. 95, 27 s.

¹⁸² Ref. č. 163, 113 – 115 s.

¹⁸³ Ref. č. 95, 27 s.

¹⁸⁴ Ref. č. 163, 112 – 115 s.

¹⁸⁵ Ref. č. 163, 113 s.

¹⁸⁶ Ref. č. 95, 27 s.

¹⁸⁷ Ref. č. 65, 231 s.

začiatku dňa, si rytieri skontrolovali v stajni svoje kone. Po splnení všetkých povinností sa odobrali do spoločnej miestnosti (*dortuáriu*), určenej pre spánok členov rádu. Celá miestnosť bola osvetlená len plamienkom sviečky. Zobliekli si odev a starostlivo ho odložili. Pred spaním sa pomodlili a vyspovedali z hriechov.¹⁸⁸

3.3. Prijímanie nových členov do rádu

Prijímanie do rádu bol povinný proces, ktorý musel absolvovať každý svetský rytier. [obr.6] Len vtedy sa mohol stať členom duchovno-rytierskeho rádu, rádu templárov.

Pred prijatím do rádu musel aspirant preukázať svoj šľachtický pôvod, pretože iba šľachtic sa mohol stať novým členom rehole.¹⁸⁹ Historik Sean Martin poukazuje na postulanta, ktorý nemohol byť príliš mladý, pretože musel byť fyzicky zdatný z dôvodu nosenia ťažkej výzbroje. Sean Martin určuje vhodnú hranicu veku prijatia nového člena do rádu, a tou bol vek okolo 20 rokov.¹⁹⁰

Potom nasledovala povinná skúška, všeobecne dlhá.¹⁹¹ Rytier vykonával viaceré úlohy, ktoré často neboli fyzicky náročné, práve naopak, dôraz sa kládol na pokoru. Skúška prebiehala v súkromných domoch situovaných na okraji dedín. Nového člena rádu schválila kapitula, ktorá sa schádzala vo večerných hodinách v sále nachádzajúca sa pri kaplnke, prípadne pri kostole domu.¹⁹²

Historik John Charpentier poukazuje na tri body, ktorým sa musel postulants podriaďovať. Prvý bod bol obsahovo zameraný na ochranu osoby proti hriechom, druhý bod vyzýval prijímaného, aby svoj život zasvätil Pánovi, tretí poukazuje na cestu chudobnej osoby aspiranta, ako i na snahu, vykonať tak pokánie a nadobudnúť spásu svojej duše. Pri tomto bode prebiehala prisaha (pozostávajúca z viacerých otázok) prijímaného brata nad Svätým písmom. Otázkami sa zistilo, či má postulants manželku, respektíve snúbenicu alebo vykonal už inú prisahu, prípadne bol prijatý do iného rádu. Skúmali sa aj fyzické nároky, zdravotný stav, pôvod, prípadne exkomunikácia. V ráde sa musel podriaďovať veľmajstrovi a sľúbiť, že svoju silu, získanú od Boha, bude využívať pre ciele ochrany

V zime sa časový interval jednotlivých modlitieb počas celého dňa skracoval, z jediného dôvodu. Ranná modlitba (*matutinum*) sa muselo konať pred svitaním a večerná modlitba (*completorium*) pred západom slnka, čo časovo vychádzalo na 18: 30 hodinu. (BARBER, M. 2006. *Noví rytíři : Dějiny templářského řádu*. 1. vyd. Praha : Argo, 2006.)

¹⁸⁸ Ref. č. 163, 112 – 120 s.

¹⁸⁹ 35 s.

¹⁹⁰ Ref. č. 95, 26 s.

¹⁹¹ Ref. č. 163, 110 – 112 s.

¹⁹² Ref. č. 163, 110 – 112 s.

Svätej zeme i kresťanov.¹⁹³ Po absolvovaní celého procesu bol rytier prijatý rytier do rádu a na rameno mu bol položený plášť. Záver ceremónie bol spojený s kaplánom, ktorý predniesol Žalm 133 *Ecce quam bonum* i modlitbu k Duchu Svätému.¹⁹⁴

Pri prijímaní do rádu existovali i výnimky, keď rytieri nemuseli svoj život zasvätiť doživotnému celibátu, ale mali možnosť slúžiť v stanovenej dobe (*ad terminum*). Vstup nebol obmedzený ani pre ženatých bratov (*fratres conjugati*).¹⁹⁵ Tí mohli vstúpiť do rádu len v prípade, ak získali súhlas od svojej manželky.¹⁹⁶ Ďalšia povinnosť sa týkala majetku, pretože ženatí muži museli, na rozdiel od slobodných, darovať jednu polovicu zo svojho majetku.¹⁹⁷ Obidve skupiny rytierov nemohli nosiť biely plášť čistoty. Ich odev bol hnedej, alebo čiernej farby.¹⁹⁸

3.4. Odev a výstroj člena templárskeho rádu

Novoprijatý člen do templárskeho rádu získal pri vstupe základnú výbavu odevu, ktorá zahrňovala šaty všedného dňa (spodná bielizeň z vlny, vysoké topánky, dva páry nohavíc dlhé len po kolená, dva páry spodkov, dve košeľe (z vlny a plátna), kamizol dlhý po bedrá, jeden kožuch, spodný plášť zapínajúci sa pod krkom, dva plášte bielej farby, jeden na letné a druhý na zimné obdobie,¹⁹⁹ ťažký plášť s kapucňou, tunika s krátkymi rukávmi)²⁰⁰ i veci každodennej potreby (dva ručníky, jeden nevyhnutný k stolovaniu a druhý na toaletné potreby, posteľnú bielizeň, prikrývku v čiernej, bielej, alebo pruhovanej bielo-čiernej farby, tri nože (1. dýka, 2. na chlieb, 3. vreckový nožík) Oblečenie bolo jednoduché, bez akýchkoľvek zbytočností a najmä praktické. Rytieri nemohli nosiť topánky špicatého tvaru ako aj kožušiny (výnimku tvorili barania i ovčia kožušina).

Vojenská výbava templárskeho rytiera pozostávala z topánok (*solerets*),²⁰¹ z košeľe s kapucňou i jedného páru nohavíc. Košeľa a nohavice boli vyrobené z rovnakého, odolného kovového materiálu.²⁰² Štruktúra materiálu bola zostavená z krúžkov (rôznej veľkosti) vyrobených zo zvárkového železa, alebo uhlíkovej ocele. Kovové krúžky boli navzájom poprepletané, buď spojené s nitom, kováčskym zvarom, alebo plné, vyrazené

¹⁹³ Ref. č. 163, 110 – 112 s.

¹⁹⁴ Ref. č. 65, 24 s.

¹⁹⁵ Ref. č. 65, 28 s.

¹⁹⁶ Ref. č. 95, 27 s.

¹⁹⁷ Ref. č. 131, 101 s.

¹⁹⁸ Ref. č. 65, 28 s.

¹⁹⁹ Ref. č. 163, 112 s.

²⁰⁰ Ref. č. 65, 214 s.

²⁰¹ Ref. č. 65, 214 s.

²⁰² Ref. č. 163, 112 s.

z kovového plechu. Pomocou technologického procesu výroby krúžkovej zbroje (spájania kovových krúžkov) bol vytvorený materiál pomerne ohybný i trvácí, no dostatočne chrániaci rytiera pred možným úrazom v boji.²⁰³ Výroba drôteného brnenia trvala vyše 33 dní (cca 750 hodín) a jej hmotnosť sa pohybovala od 12 do 14 kg.²⁰⁴ Pod kovovým brnením sa nachádzal kožený kabát, ktorý chránil telo pred kovovými článkami výstroja bojovníka.²⁰⁵

Vojenská výbava rytiera pozostávala aj z helmy, hrncovitého tvaru, ktorá má na čelnej strane otvory, potrebné pre dýchanie i orientáciu rytiera (dostatočný výhľad) v teréne. Medzi základné útočné zbrane rytiera patril meč, kužeľovitá kópia (násadka z kvalitného jaseňového dreva), štít trojuholníkového tvaru, dýka²⁰⁶ i ručná úderná zbraň (palcát).²⁰⁷ Keďže rytier mohol vlastniť až tri kone, pri vstupe do rádu získal pre ne postroje.²⁰⁸ [obr.7]

Všetky veci získané od rádu nesmel rytier nikomu darovať (výnimku tvoril panoš, pretože rytier mu mohol darovať šatstvo nosené viac ako 1 rok, teda odev ako kabátik, košeľa, topánky, kúsky kože) respektíve vyradiť, alebo zmeniť (skrátiť opasok, ozdobiť štít a pod.), pretože niesol za všetky predmety získané od rádu zodpovednosť. V prípade, ak došlo k odcudzeniu alebo strate habitu, bol rytier stíhaný príslušným trestom.²⁰⁹

Odev seržantov pozostával z topánok (na dlhý pochod), tuniky a plášťa hnedej farby.²¹⁰ Vpredu, v strednej časti hrude bol situovaný červený kríž a vzadu, na chrbte sa uplatnil čierny, alebo hnedý plášť. Výzbroj seržantov pozostávala z kovového brnenia, bez rukávov. Chránené nemali nohy, pravdepodobne preto, že sa zriedkakedy zúčastňovali na jazdeckých akciách rytierov.²¹¹

Kapláni nosili plášť s pelerínou a kapucňou. Na prednej časti plášťa v úrovni hrude, podobne ako seržanti, nosili červený kríž.²¹²

²⁰³ ČEPELA V. 2011. Ochranná zbroj trupu ťažkoodenca v 14. a na začiatku 15. storočia na území Slovenska. [online] In *Vojenská história*. Bratislava : OPS ULog S MO SR, 2011. roč. 3, č. 3 [cit. 2012-02-01]. Dostupné na internete :

<http://www.vhu.sk/data/att/1457_subor.pdf>.

²⁰⁴ Ref. č. 4, 116 s.

²⁰⁵ Ref. č. 65, 214 s.

²⁰⁶ Ref. č. 163, 112 – 113 s.

²⁰⁷ Ref. č. 65, 214 s.

²⁰⁸ Ref. č. 163, 112 – 113 s.

²⁰⁹ Ref. č. 163, 112 – 113 s.

²¹⁰ Ref. č. 163, 113 s.

²¹¹ Ref. č. 65, 214 s.

²¹² Ref. č. 163, 113 s.

3.5. Tresty

Prísna disciplína nastolená vo vnútornej organizácii templárskeho rádu bola vyskladaná z množstva zákazov.

Rytier templárskeho rádu mal zakázané: brať zbrane bez povolenia, zdobiť si výstroj i príslušnú zbroj, nosiť dlhé vlasy, privlastniť si nájdenú vec, držať pri sebe peniaze, piť víno mimo denného stravovania, kŕmiť koňa nad určený prídely, poľovať (výnimka sa vzťahovala na leva, ktorý bol považovaný za symbol zla), čítať listy od svojich príbuzných bez veliteľa, prijať do rádu deti, alebo mladých mužov a pod.²¹³

Často dochádzalo k ich porušeniu.

Aby bola dodržaná regula rádu, respektíve určené pravidlá aj počas výprav a vojenských ťažení, bolo nutné podriaďovať členov rádu prísnej kontrole. Kontrolný dozor vykonával veliteľ i vybraní rytieri v jednotlivých domoch. Táto kontrola prebiehala aj medzi samotnými bratmi, ktorí sa kontrolovali navzájom. Upozornili previnilého člena rádu o chybe. Nebolo to z dôvodu donášania, ale za účelom uvedomenia si spáchanej chyby. Ak po výzve neurobil dostatočnú nápravu a naďalej porušoval stanovené zákazy, prípad prebrali ustanovené týždenné kapituly.²¹⁴

Týždenné kapituly sa zhromažďovali v rádových domoch (v nich bola sála určená pre kapituly, v prípade menších domoch sa stretnutie konalo v kaplnke), alebo vo veliteľstvách.²¹⁵

Obžalovať vinníka mohol len člen templárskeho rádu (nie člen inej rehole, alebo svetský človek) v jeho prítomnosti. Vinník musel vymenovať a objasniť všetky priestupky pred zhromaždenými členmi kapituly, ak sa aj tu dopustil zatajovania a klamal, bol mu udelený tvrdší trest. Po výpovedi musel previnilec opustiť miestnosť, v ktorej vypovedal a v jeho neprítomnosti bol stanovený trest, odvíjajúci sa od závažnosti dopustenej chyby.²¹⁶

Tresty boli odstupňované od najzávažnejších (vylúčenie z rádu) po menej závažné (jednoduché pokánie)²¹⁷

Rehoľa stanovila niekoľko zákazov. V prípade ich porušenia, došlo k vylúčeniu templára z rádu a to za simóniu, prezradenie vnútorných záležitostí rádu, zavraždenie kresťana, za závažnú krádež, opustenie hradného areálu, respektíve domu iným než

²¹³ Ref. č. 95, 27 s.

²¹⁴ Ref. č. 163, 118 s.

²¹⁵ Ref. č. 163, 118 s.

²¹⁶ Ref. č. 163, 119 s.

²¹⁷ Ref. č. 65, 242 s.

stanoveným východom, za kacírstvo, zrieknutie sa práporu na bojovom poli i v prípade pridania sa rytiera ku Saracénom.,²¹⁸

Druhý v porade najprísnejší, no o niečo miernejší trest, sa používal v prípade straty rádového odevu, prejavu agresivity, alebo pohlavného styku so ženami, vyvolania konfliktu medzi rytiermi, straty materiálnej veci rádu, nesplnenia rozkazu, prenocovanie mimo určeného miesta bez povolenia, zo straty, alebo rozlomenia pečate veľmajstra rádu.²¹⁹

Ak sa rytier dopustil menej závažných priestupkov, musel vrátiť výzbroj i svojho koňa a neustále sa podrobovať ponížujúcemu pokániu (1 rok a 1 deň). Každú nedeľu pred ostatnými rytiermi rádu mu bol pridelený fyzický trest. Trikrát do týždňa jedol chlieb a pil len čistú vodu. Keď jedol, nesedel za stolom, ale na zemi.²²⁰ Odev previnilého rytiera sa odlišoval od pôvodného (bieleho plášťa). Nosil habit čiernej farby bez kríža, spal mimo spoločnej miestnosti určenej pre spánok.²²¹ Trest bol vymedzený na 366 dní, napriek tomu poznačil rytiera natrvalo. Nesmel vzniesť obvinenie proti inému rytierovi rádu, niest' pečať veľmajstra, alebo čierno - biely prápor.²²²

Menej závažné tresty trvali od 1 – 3 dní. Rytier musel vykonávať úlohy najpodradnejších prác ako umývanie riadu, čistenia cesnaku, pažitky a pod.

²¹⁸ Ref. č. 65, 240 – 242 s.

²¹⁹ Ref. č. 65, 240 – 241 s.

²²⁰ Ref. č. 65, 243 s.

²²¹ Ref. č. 163, 119 s.

²²² Ref. č. 65, 242 s.

ZÁVER

Cieľom našej práce bolo ozrejmiť problematiku vzniku rytierstva, ktoré si získalo v stredovekej kultúre svoje postavenie. Chceme priblížiť čas, v ktorom boli rytieri privilegovanou spoločenskou vrstvou ako aj ich transformáciu na duchovno-vojenských rytierov, teda ich začlenenie do templárskeho rádu.

Poznatky k téme sme čerpali z obrovského spektra literárnych zdrojov, avšak mnohé z nich pri porovnaní vykazovali veľkú diferencovanosť údajov, a preto naša úloha spočívala aj v oddelení masy dubióznych údajov od pravdivých. Nadobudnuté poznatky odzrkadľujú predovšetkým uvažovanie zahraničných historikov, zaoberajúcich sa najmä spoločenským životom v období stredoveku (francúzsky historik Jean Flori, Britský historik Malcolm Barber, ale aj slovenskí historici Vladimír Segeš, Igor Graus, Martin Kostelník, Pavol Jakubčin a pod.)

Téma rytierstva v období stredoveku je rozsiahla, a tak je naša práca akýmsi úvodom k tejto problematike. Označili sme ju súhrnne ako *Fenomén rytierstva v stredovekej kultúre*, jednak preto, že rytieri za pomerne krátky čas získali stabilné postavenie v spoločenskom a kultúrnom živote vrcholného stredoveku. Na druhej strane môžeme vidieť využitie fyzickej sily týchto bojovníkov v službách cirkvi, a ich transformáciu zo svetských rytierov na duchovno-bojovných rytierov, ktorých povaha bola podriadená prísnej disciplíne podľa regúl, stanovených pre templársky rád. Stanovy rádu boli vydávané postupne, no vždy sa vyvíjali v závislosti od podmienok danej doby. Keďže primárnych prameňov o vnútro-organizačnej štruktúre rádu a jeho fungovania je pomerne málo, naše uvažovanie bolo ovplyvnené najmä zahraničnými historikmi.

Práca ponúka čitateľovi obraz o vzniku rytierstva, ako aj o charaktere templárskeho rádu.

V práci chceme naďalej pokračovať, a tak náš budúci výskum bude orientovaný na obdobie, kedy templársky rád dosiahol najväčší rozkvet svojej existencie, ako vo sfére materiálnej, tak kultúrno-umeleckej. Je pre nás veľmi dôležité oboznámiť sa z dejinnými súvislosťami obdobia vzniku a formovania rádu, pretože neskoršie ikonografické diela boli inšpirované začiatkami existencie templárskeho rádu.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

BARBER, M. 2008. *Proces s Templáři*. 1. vyd. Praha : Argo, 2008. 396 s. ISBN 978-80-257-0018-1.

BARBER, M. 2006. *Noví rytíři : Dějiny templářského řádu*. 1. vyd. Praha : Argo, 2006. 443 s. ISBN 80-7203-764-1.

CARDINI, V. 2003. Válečník a rytíř. In *Středověký člověk a jeho svět*. 2. vyd. Praha : Vyšehrad, 2003. 319 s. ISBN 80-7021-682-4.

ČILINSKÁ, Z. 1992. *Slovania a avarský kaganát : Výpověď staroslovanského pohrebiska v Želovciach*. 1. vyd. Bratislava : Bradlo, 1992. 99 s. ISBN 80-7127-059-8.

DVOŘÁKOVÁ, D. 2007. *Kůň a člověk v středověku : K dějinám spolužití lidí a koní v Uhorském království*. 1. vyd. Budmerice : Rak, 2007. 293 s. ISBN 978-80-85501-38-4. EAN : 9788085501384.

FLORI, J. 2008. *Rytíři a rytířství ve středověku*. 1. vyd. Vyšehrad : Praha, 2008. 256 s. ISBN 978-80-7021-897-6.

GRAUS, I. 1999. Laické rytierske rády v Uhorsku 14. – 20. storočia (Stav a perspektívy výskumu) In *Vojenská história*. ISSN 1335- 3314. 1999, roč. 3, č. 2. s.3 – 27.

HOPKINS M. 2007. *Řád templářů : Historické souvislosti a mystické vazby*. Praha : Svojka & Co. 2007. 141 s. ISBN 978-80-7352-626-9.

HUIZINGA, J. 1987. *Jeseň středověku. Homo Ludens*. 1. vyd. Bratislava : Tatran, 1900. 376 s. ISBN 80-222-0211-8.

CHARPENTIER, L. 2006. *Mysterium Templářů*. 1. vyd. Praha : Agro, 2006. 203 s. ISBN 80-7203-798-6.

IOGNA – PRAT, D. 2002. Rytířství. In *Encyklopedie středověku*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-545-3, s. 588 – 598.

JAKUBČIN, P. 2005. Život templárov. *In Rytierstvo : element v živote stredovekého človeka : sympóziu 5. – 7. novembra 2004 Trnava.* Trnava : Trnavský historický spolok, 2005. ISBN 80-969408-6-4, s. 110 – 120.

JESENSKÝ, M. – MATULA, P. 2008. *Po stopách templárov na Slovensku.* 1. vyd. Bratislava : Goralina, 2008. 188 s. ISBN 978-80-970042-0-0.

KOÓŠOVÁ, P. 2005. Ceremoniál pasovania na rytiera. *In Rytierstvo : element v živote stredovekého človeka : sympóziu 5. – 7. novembra 2004 Trnava.* Trnava : Trnavský historický spolok, 2005. ISBN 80-969408-6-4, s. 25 – 43.

KOSMINSKIJ, J. A. 1951. *Dejiny stredoveku.* Bratislava : Pravda, 1951, 304 s.

KOSTELNÍK, M. 2005. Rytierstvo – aristokracia. *In Rytierstvo : element v živote stredovekého človeka : sympóziu 5. – 7. novembra 2004 Trnava.* Trnava : Trnavský historický spolok, 2005. ISBN 80-969408-6-4, s. 6 – 14.

KOVAŘÍK, J. 2005. *Meč a kříž : Rytířské bitvy a osudy I. 1066 – 1214.* 1 vyd. Praha : Mladá fronta, 2005. 278 s. ISBN 80-204-1289-1.

LAWRENCE, H. 2001. *Dějiny středověkého mnišství.* 1. vyd. Brno : Praha : Centrum pro studium demokracie a kultury, Vyšehrad, 2001. 328 s. ISBN 80-85959-88-7.

MARTIN, S. 2009. *Templáři : Vzestup, moc, pád a mystéria templářských rytířů.* 1. vyd. Praha : Grada, 2009. 125 s. ISBN 978-80-247-3191-9.

NICHOLSON, H. 2003. *Knight Templar 1120 – 1312.* Oxford : Osprey Publishing, 2003. 64 s. ISBN 1-84176-670-4.

SEGEŠ, V. 2004. *Od rytierstva po žoldnierstvo : Stredoveké vojenstvo v Uhorsku so zreteľom na Slovensko.* 1. vyd. Bratislava : Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2004. 263 s. ISBN 80-88842-73-5.

STERNECK, M. 2004. *Dějiny templářského řádu*. Praha : Půdorys, 2004. 227 s. ISBN 80-860184.

ŠEDIVÝ, J. 2008. *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*. 2. vyd. Praha: Volvox glabator, 2008. 183 s.

Elektronické dokumenty

ČEPELA V. 2011. Ochranná zbroj trupu ťažkoodenca v 14. a na začiatku 15. storočia na území Slovenska. [online] In *Vojenská história*. Bratislava : OPS ULog S MO SR, 2011. roč. 3, č. 3 [cit. 2012-02-01]. Dostupné na internete:
<http://www.vhu.sk/data/att/1457_subor.pdf>. ISSN 1335-3314.

GRAUS, I. 2010. Rytierske pasovanie ako predpoklad prepožičania insígnií niektorých panovníckych (dynastických) a záslužných pánov. [online] In *Vojenská história*. Bratislava: OPS ULog S MO SR, 2010. roč. 3, 2010, č. 3 [cit. 2012-02-01]. Dostupné na internete:
<http://www.vhu.sk/data/att/1457_subor.pdf>. ISSN 1335-3314.

Internetové zdroje

LIPINSKÁ, K. – DVOŘÁKOVÁ, D. 2011. Ježdění jako umění: Co učil Xenofón. [online]. [cit. 2012, 12.2.] Dostupné na internete : <<http://www.equichannel.cz/jezdeni-jako-umeni-co-ucil-xenofon>>.

Dostupné na internete : <<http://dejinyjazdectva.wz.cz/sedlo.html>>. [online][cit. 2012. 12.02]

Dostupné na internete : <<http://www.iarex.ru/books/book41.pdf>>. [online] [cit. 2012.02.02]

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY DOPLŇUJÚCEJ LITERATÚRY

BAIGENT, M – LEIGH, R. 2006. *Chrám a lóža*. 1. vyd. Bratislava : Remedium, 2006. 381 s. ISBN 80-89230-04-0.

BAIGENT. M. – LEIGH, R. – LINCOLN, H. 2003. *Svätá krv a svätý grál*. 1. vyd. Bratislava : Remedium, 2003. 448 s. ISBN 80-88993-63-6.

BERÁNEK, J. 1994. *Tajemství lóží*. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 1994. s. 312. ISBN 80-204-0423-6.

ČILINSKÁ, Z. 1992. *Slovania a avarský kaganát : Výpoveď staroslovanského pohrebiska v Želovciach*. 1. vyd. Bratislava : Bradlo, 1992. – 99 s. ISBN 80-7127-059-8.

ĎURANOVÁ, V. 2005. Druhy rytierskych turnajov a ich priebeh. *In Rytierstvo : element v živote stredovekého človeka : sympóziu 5. – 7. novembra 2004 Trnava*. Trnava : Trnavský historický spolok, 2005. ISBN 80-969408-6-4, s. 15 – 24.

GOOF – Le, J. 2005. *Kultura středověké Evropy*. 2. vyd. Praha . Vyšehrad, 2005. s. 702. ISBN 80-7021-808-8.

KAMENICKÝ, M. a kol. 1997. *Lexikón svetových dejín*. 1. vyd. Bratislava : Media trade, 1997. 319 s. ISBN 80-08-02479-8.

KOVAŘÍK, J. 2006. *Rytířská krev : Rytířské bitvy a osudy II. 1208 – 1346*. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 2006. 338 s. ISBN 80-204-1401-0.

KOVAŘÍK, J. 2006. *Čas staleté války : Rytířské bitvy a osudy III. 1356 – 1450*. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 2006. 346 s. ISBN 80-204-1499-1.

LEIDLER, K. 2006. *Hlava Boha : Stratený poklad templárov*. Bratislava : Trio, 2006. 318 s. ISBN 80-968705-9-9.

MUNDY, J. H. 2008. *Evropa vrcholného středověku 1150 – 1300*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2008. 448 s. ISBN 978-80-7021-927-0.

OHLEK, N. 2002. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2002. 323 s. ISBN 80-7021-510-0.

PHILLIPS G. 2006. *Templári a archa zmluvy : Objavenie Šalamúnovho pokladu*. 1. vyd. Bratislava : Remedium, 2006. 267 s. ISBN 80-89230-09-1.

SPUNAR, P a kol. 1972. *Kultura středověku*. 1. vyd. Praha : Orbis, 1972. s. 208.

VESZPRÉMY L. 2007. *Vojenská výchova v stredovekom Uhorsku*. In *Miles Semper Honestus : zborník štúdií vydaný pri príležitosti životného jubilea Vojtecha Dangla*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2007. ISBN 80-969375-3-0, s. 47 – 52s.

SEGEŠ, V. 2007. *Bojové zápolenia rytierske hry zvané turnaje*. In *Miles Semper Honestus : zborník štúdií vydaný pri príležitosti životného jubilea Vojtecha Dangla*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2007. ISBN 80-969375-3-0, s. 53 – 62.

ŽUDEK, J. *Drobné štúdie k slovenskému stredoveku prof. D. Rapanta*. In *Historik Daniel Rapant : život a dielo (1897 – 1988 – 1997)*. Martin : Matica slovenská, 1998. ISBN 80-7090-470-4, s. 181 – 186.

OBRAZOVÁ PRÍLOHA

Obr. 1. Pečať rádu – líc. Zdroj : IN: MEDNYÁNSZKY A. W. 2004. *Putovanie za kameňom mudrcov: 2500 kilometrov so Santiaga de Compostela*. [online] Nitra: Garmond. 2004. [cit. 2012.02.02]. Dostupné na internete : http://books.google.sk/books?id=UaPNsp5RcC4C&printsec=frontcover&hl=de&source=gbgbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false >. ISBN 80-969273-0-2.

Obr. 2. Pečať rádu – rub. Zdroj : NICHOLSON, H. 2003. *Knight Templar 1120 – 1312*. Oxford : Osprey Publishing, 2003. 23 s. ISBN 1-84176-670-4.

Obr. 3. Templarské kříže. Zdroj : HOPKINS M. 2007. Řád templářů : Historické souvislosti a mystické vazby. Praha : Svojká & Co. 2007. ISBN 978-80-7352-626-9. 22 s.

Obr. 4. Kostol sv. Bevignata v Perugii, absida. Zdroj :
<<http://www.medievale.it/getContent.asp?DocFN=la-chiesa-templare-di-san-bevignate>>.

Obr. 5. Kostol sv. Bevignata v Perugii. Zdroj :
<<http://www.ktucitywalks.co.uk/169.html>>.

Obr. 6. Prijímanie nových členov do rádu. Zdroj : NICHOLSON, H. 2003. *Knight Templar 1120 – 1312*. Oxford : Osprey Publishing, 2003. 34 s. ISBN 1-84176-670-4.

Obr. 7. Odev templárského rytiera. Zdroj : NICHOLSON, H. 2003. *Knight Templar 1120 – 1312*. Oxford : Osprey Publishing, 2003. 33 s. ISBN 1-84176-670-4.